

Tartalom

Bevezető	2
Összefoglalás	3
Gazdasági fejlettség, a gazdaság ágazati szerkezete	5
A gazdasági fejlődést befolyásoló fontosabb tényezők	8
A gazdaság szervezeti háttere	8
Külföldi befektetések	11
Beruházás	12
Kutatás, fejlesztés	14
Közlekedési infrastruktúra, közúti gépjárműállomány	17
Lakásépítés	21
Nemzetgazdasági ágak teljesítménye	24
Mezőgazdaság	24
Ipar	28
Építőipar	32
Kiskereskedelmi forgalom, idegenforgalom	33
Munkaerő-piaci folyamatok, jövedelmi színvonal, fogyasztás	37
Munkaerő-piaci folyamatok	37
Jövedelem, fogyasztás	40
Megjegyzések, jelmagyarázat	
További információk, adatok (linkek)	
Táblázatok	
Elérhetőségek	

Bevezető

Hazánk gazdasági teljesítményének az ezredfordulót követő, viszonylag egyenletes ütemű növekedése 2007-től – javarészt az államháztartás kiigazítására alkalmazott, keresletszűkítő kormányzati intézkedések hatására – lefékeződött. A változást jól mutatja, hogy a bruttó hazai termék (GDP) két év alatt csupán 1%-kal nőtt. A 2008 második felétől kiszélesedő pénzügyi és gazdasági világválság hatása 2009-ben teljesedett ki, így ekkor a GDP volumene 6,8%-kal maradt el az egy évvel korábitól. Az ezt követő konjunktúra 2010-ben és 2011-ben kismértékű (1,3, illetve 1,6%-os) növekedést idézett elő a magyar gazdaságban. A kedvezőtlenül alakuló külső környezet és az alacsony belső kereslet hatására 2012-ben az ország gazdasági teljesítménye ismét veszített lendületéből, és 1,7%-kal csökkent a bruttó hazai termék.

A változások az ország különböző térségeit eltérően érintik. A rendelkezésre álló GDP adatok alapján Közép-Magyarország lényegében a rendszerváltástól fokozódó előnye 2010–2011-ben kissé mérséklődött a többi régióhoz képest. A fejlettebb vidéki régiók (Közép- és Nyugat-Dunántúl) helyzete ingadozó, nagyrészt a nemzetközi konjunktúraciklusokhoz gyorsabban reagáló feldolgozóipar magasabb súlyából eredően. Így a 2011. évi kedvező folyamatok javították pozíciójukat. A kevésbé fejlett térségek számottevő lemaradása 2011-ben összességében tovább nőtt, közülük egyedül Dél-Alföld egy főre jutó GDP-je került közelebb az országos átlaghoz.

2012-ben a gazdasági fejlődést befolyásoló fontosabb tényezők, így többek között a beruházások, valamint a K+F tevékenység alapvetően a korábban kialakult számottevő területi differenciákat jelzik.

A gazdaság néhány területéről ismertek a 2012. évi regionális adatok, melyek lehetőséget adnak arra, hogy a mezőgazdaság, az ipar, az építőipar, a kiskereskedelem és a turizmus teljesítményében meglévő térségi különbségeket, illetve ezek változását bemutassuk.

A gazdasági fejlettség színvonala nagyban meghatározza a lakosság életkörülményeinek alakulását. Ez utóbbival ugyan részletesen nem foglalkozunk, de a munkaerő-piaci folyamatok és a jövedelmek régiónkénti vizsgálatával a gazdaság teljesítményének az életkörülményekre gyakorolt hatására is rávilágítunk.

1. ábra

Magyarország tervezési-statisztikai régiói és megyéi

Kiadványunkban a vizsgált témakörök legfrissebb jelzőszámai alapján körvonalazzuk, hogy

- az egyes régiókban (megyékben) zajló változások az országos folyamatoktól milyen irányba térnek el;
- a változások beleillenek-e a hosszabb távon érzékelhető trendekbe (megerősödnek-e a korábbi tendenciák, avagy megjelentek új elemek is);
- a területi folyamatok összességében a meglévő különbségek milyen irányú változását okozzák.

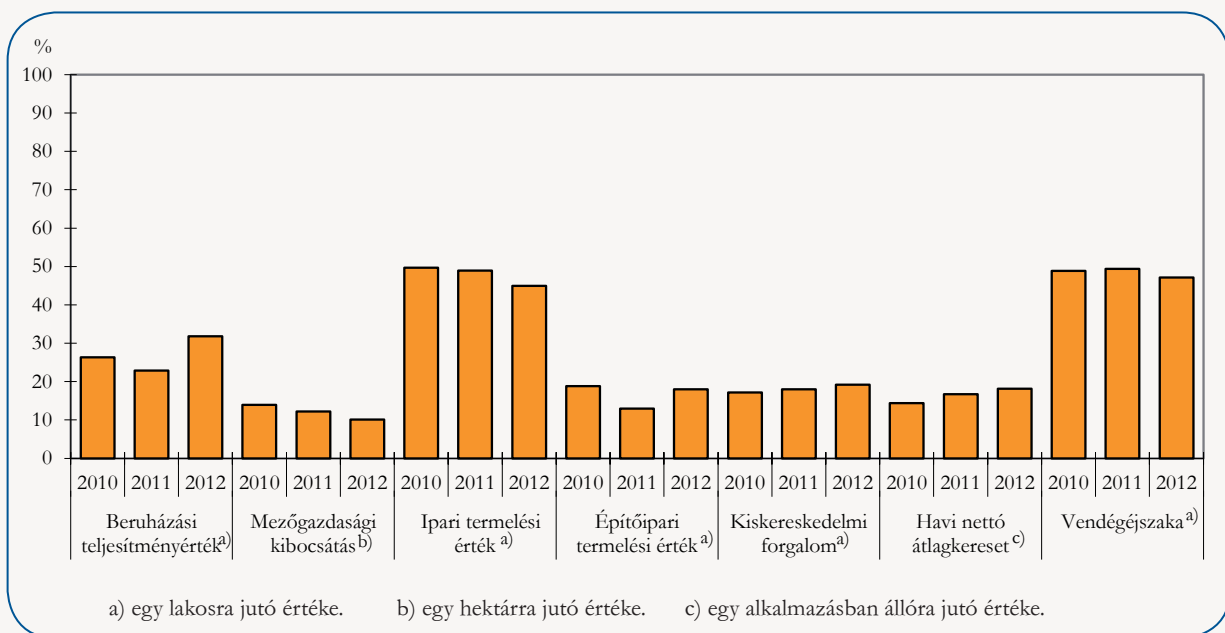
Összefoglalás

- A gazdasági fejlettség térbeli összehasonlítására legáltalánosabban használt mutatót, az **egy lakosra jutó bruttó hazai termék**et tekintve a régiók 2008 óta fennálló sorrendje ugyan 2011-ben sem változott, a köztük lévő különbségek azonban módosultak. A legmagasabb fejlettségi színvonalú Közép-Magyarország előnye immár második éve csökkent a viszonylag fejlettebb dunántúli régiókhoz képest. A kevésbé fejlett területek lemaradása ugyanakkor összességében tovább nőtt, közülük egyedül Dél-Alföld került közelebb az országos átlaghoz.
- *A gazdasági teljesítményt befolyásoló fontosabb tényezők* közül a regisztrált – vagyis a közhiteles adminisztratív nyilvántartások szerint jogilag létező – **vállalkozások** száma 2012-ben tovább bővült, és a növekedés Közép-Dunántúl kivételével minden régióra kiterjedt. A társas vállalkozások megoszlása szoros összefüggést mutat a GDP területi eloszlásával.
- A tulajdonosi összetételt tekintve a vállalkozások sajátos csoportját alkotják a külföldi érdekeltséggel bírók. Hazánkban 2011-ben a külföldi érdekeltségű vállalkozások száma és a befektetett **külföldi tőke** nagysága egyaránt nőtt az előző évhez képest. A külföldi tőkeállomány növekedése a megyék többségére jellemző volt, területi megoszlása azonban továbbra is igen egyenetlen. A változások eredményeként az egy lakosra jutó külföldi tőke Győr-Moson-Sopron megyei értéke a budapestit is meghaladta.
- A gazdasági teljesítményre jelentős hatást gyakorló **beruházások** volumene 2012-ben tovább csökkent. A régiók közül számottevően növekvő fejlesztési tevékenység csak Nyugat-Dunántúlt és Észak-Alföldet jellemezte. A beruházások egy lakosra jutó értéke szerinti régiós rangsort Nyugat-Dunántúl vezette, közel háromszor akkora fajlagos teljesítménnyel, mint amennyi a legalacsonyabb mutatóval rendelkező Észak-Magyarországé.
- A **kutatás-fejlesztési tevékenység** ráfordításainak összege tartósan növekszik Magyarországon. 2012-ben az egy évvel korábbinál folyó áron 8,1%-kal többet költöttek ilyen célra, és valamelyest nagyobb, 1,29% volt a K+F kiadások GDP-hez viszonyított aránya is. A K+F tevékenység régiók szerinti megoszlását 2012-ben is nagymértékű közép-magyarországi – azon belül fővárosi – koncentráció jellemezte.
- A területi különbségek megítélését árnyalja az egyes *nemzetgazdasági ágak teljesítményének régiónkénti alakulása*. Az árutermelő ágak közül a **mezőgazdaság** bruttó termelésének volumene országosan 2012-ben – elsősorban az aszályos időjárás miatt – 19%-kal elmaradt az egy évvel korábbitól. A kedvezőtlen körülmények leginkább Dél-Alföld kibocsátását érintették negatívan. Mindazonáltal Dél-Alföld Észak-Alfölddel együttesen a mezőgazdasági kibocsátás 47%-át adta. Ugyanakkor a termelés intenzitása (az egy hektár mezőgazdasági területre jutó kibocsátás alapján) Közép-Dunántúlon volt a legmagasabb.
- Az **ipari** termelés növekedését indukáló, válságot követő konjunktúra 2012-ben alábbhagyott, és éves szinten 1,7%-kal csökkent az ipari termelés volumene. A legnagyobb visszaesés azokban a térségekben történt, ahol a híradástechnikai és elektronikai fogyasztási cikkek gyártása ágazat az átlagosnál nagyobb súlyú. A régiók közül egyedül Dél-Alföldön következett be növekedés a Bács-Kiskun megyei autóiipari beruházás beindulásának köszönhetően. Mindazonáltal az egy lakosra jutó ipari termelés alapján továbbra is Közép- és Nyugat-Dunántúl a legiparosodottabb.
- Az **építőipari** vállalkozások teljesítményének 2006 óta tartó csökkenése 2012-ben is folytatódott. A kivitelezés helye szerint számba vett (átlagosan 10,5%-os) visszaesés a régiók többségét érintette, csak Nyugat-Dunántúlon és Észak-Alföldön nőtt valamelyest az ágazat termelési volumene. Az egy lakosra jutó építőipari termelés ugyancsak Nyugat-Dunántúlon volt a legmagasabb, 1,7-szerese a legalacsonyabb észak-magyarországinak.

- A **kiskereskedelmi forgalom** volumene Magyarországon (a 2011. évi stagnálástól eltekintve) tartósan csökken. A 2012. évi visszaesés mértéke 2,2%-os volt, és régióként 0,9–3,9%-os intervallumban mozgott. A legkevésbé Dél-Alföld, a leginkább Észak-Magyarország forgalma csökkent. Az egy lakosra jutó kiskereskedelmi forgalom eltérései a fejlettségbeli különbségekhez igazodva Közép-Magyarország fölényét mutatják.
- A **turizmus** vendégforgalmi adatai az egy évvel korábbinál kedvezőbben alakultak. A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakái Nyugat-Dunántúl, a kisebb súlyú egyéb szálláshelyeké Dél-Dunántúl kivételével minden régióban nőttek. A külföldi és belföldi vendégforgalom egyaránt élénkült. A vendégéjszakák 34%-a Közép-Magyarországon koncentrálódott, ahol a külföldiek aránya még jelentősebb volt.
- A gazdasági fejlettség különbségei tükröződnek a *munkaerő-piaci és jövedelmi folyamatok* alakulásában is. A **foglalkoztatási** arány területi különbségei lényegében nem változtak az elmúlt év során. A gazdasági fejlettség differenciáltságának megfelelően Közép-Magyarország, Nyugat- és Közép-Dunántúl foglalkoztatási aránya lényegesen kedvezőbb a kevésbé fejlett térségekenél. 2012-ben Közép-Dunántúl kivételével valamennyi régió foglalkoztatási színvonala javult, a közép-dunántúli kisebb mérséklődés pedig egy erőteljesebb növekedés után következett be.
- A háztartások jövedelmének legnagyobb részét (kétharmadát) a munkajövedelem képezi, melyen belül a **keresetek** a meghatározóak. Országosan 2012-ben az alkalmazásban állók havonta átlagosan bruttó 221 ezer forintot kerestek, az előző évinél nominálisan 4,1%-kal többet. A bruttó keresetek növekedési üteme 3,2–7,0% között szóródott. A régiós szintű bruttó keresetek közül továbbra is kimagaslik a közép-magyarországi (264 ezer forint), melynek a legalacsonyabb észak-alföldi csupán kétharmada. A háztartások jövedelmének szintén jelentős részét képező nyugdíjak, nyugdíjszerű ellátások átlagos összegében jóval kisebbek a területi különbségek.

2. ábra

Fontosabb mutatók relatív szórása régiós értékek szerint

- Az életkörülmények területi különbségei a jövedelmi szint mellett a **fogyasztási szint és szerkezet** eltérésein keresztül is nyomon követhetők. A fajlagos fogyasztás a jövedelmekhez hasonló különbségeket mutat. A gazdaságilag kevésbé fejlett régiókban élők kiadásain belül az élelmiszerek súlya jóval nagyobb, ugyanakkor a kultúrára, szórakozásra, vendéglátásra, szálláshely-szolgáltatásra fordított összeg aránya számottevően kisebb, mint a fejlettebb térségekben.
- A gazdasági teljesítményt mérő **fontosabb mutatók relatív szórása** alapján a regionális különbségek 2012-ben a megelőző évhez képest fokozódtak a beruházási teljesítményérték, az építőipari termelés, a kiskereskedelmi forgalom és a nettó átlagkeresetek vonatkozásában. Ugyanakkor mérséklődött az ipari termelési érték és a mezőgazdasági kibocsátás fajlagos mutatója, valamint a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma szerinti regionális eltérés.
- A fentiekben összefoglalt és későbbiekben részletezett gazdasági folyamatok nem fogják át a régiók fejlettségére és gazdasági potenciáljára ható tényezők teljes körét. A térségek gazdasági helyzetének, a területi differenciáltság változásának komplex megítélését majd a későbbiekben közzétett 2012. évi területi GDP-adatok teszik lehetővé.

Gazdasági fejlettség, a gazdaság ágazati szerkezete

Főbb tendenciák

Az ezredfordulót követően 2006-ig hazánk gazdasági teljesítménye évente átlagosan 4,1%-kal bővült, majd a költségvetési egyensúlytalanságok kiigazítására alkalmazott fiskális intézkedések hatására 2007-ben és 2008-ban a növekedés üteme lefékeződött, és a bruttó hazai termék volumene két év alatt is csupán 1%-kal emelkedett. A belső kiigazítás folyamatában lévő, sebezhető magyar gazdaságot a 2008 második felétől begyűrűző világgazdasági recesszió igen érzékenyen érintette: 2009-ben a GDP volumene 6,8%-kal maradt el az egy évvel korábbtól. Ezt követően a 2010. és 2011. évi – az EU-27 átlagánál visszafogottabb – gazdasági növekedést 2012-ben újabb (1,7%-os) csökkenés törte meg, ami Magyarországon az unió legtöbb tagállamához képest nagyobb mértékű volt.

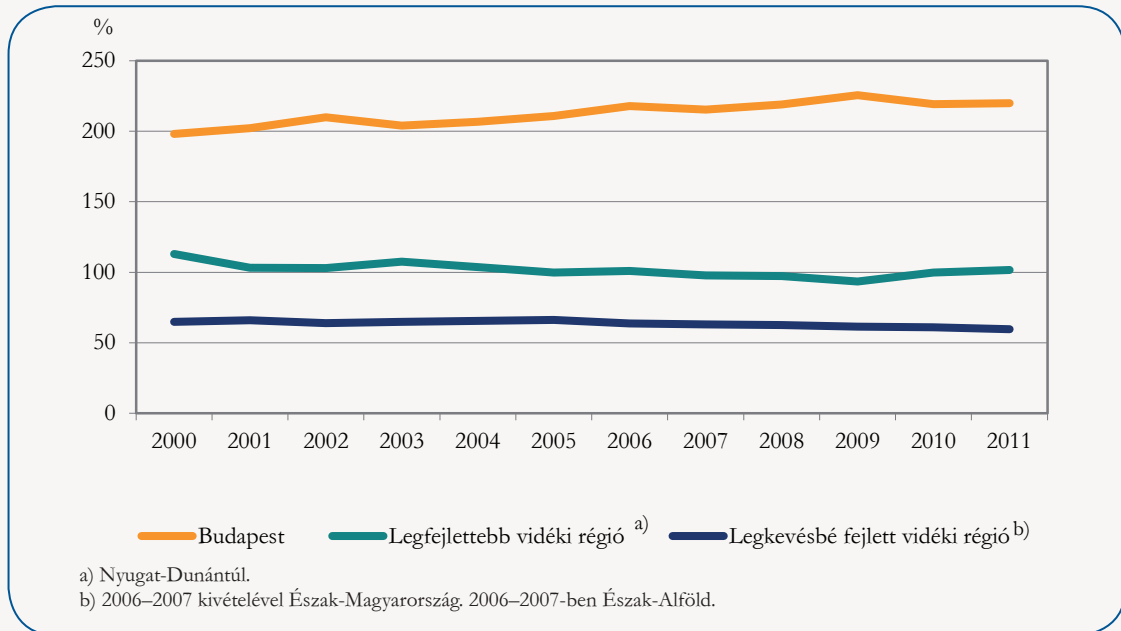
Területi bontásban 2011-ig állnak rendelkezésre a (folyó áras) GDP-adatok. Ezek tanúsága szerint a rendszerváltás óta a regionális különbségek fokozódtak. Ez elsősorban Közép-Magyarország átlag feletti fejlődésének a következménye, amivel párhuzamosan a vidéki régiók pozíciója összességében romlott az országos átlaghoz viszonyítva. A központi régió előnye azonban 2010-től kissé mérséklődik. A vidéki térségek közül a fejlettebb Közép- és Nyugat-Dunántúl relatív helyzete mutat nagyobb változásokat, ami a nemzetközi konjunktúraciklusokhoz igazodó feldolgozóipar magas részarányából adódik. Pozíciójuk 2011-ben 8,5, illetve 11 százalékponttal kedvezőtlenebb volt a 2000. évinél. Hosszabb időtávon Dél-Dunántúl és Dél-Alföld pozíciója is nagyobb mértékben romlott, mint a fejlettségi sorrend végén álló Észak-Magyarország és Észak-Alföldé. Így a vidéki régiók egy lakosra jutó GDP-je közötti különbségek csökkentek 2000–2011 között. 2010 óta azonban ismét erősödni kezdtek a vidéki régiók között permanensen jelen lévő térségi különbségek.

Az **egy lakosra jutó GDP** adatok alapján 2011-ben Közép-Magyarország előnye (a 2010. évihez hasonlóan) ismét mérséklődött az országos átlaghoz képest, mindazonáltal továbbra is igen jelentős maradt. Ezzel egyidejűleg a két legfejlettebb vidéki **régió**, Nyugat- és Közép-Dunántúl relatív pozíciója javult, így a Közép-Magyarországgal szembeni lemaradásuk valamelyest csökkent. Ugyanakkor a kevésbé

fejlett területek (Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak- és Dél-Alföld) hátránya összességében tovább nőtt, közülük egyedül Dél-Alföld került némileg közelebb az országos átlaghoz.

3. ábra

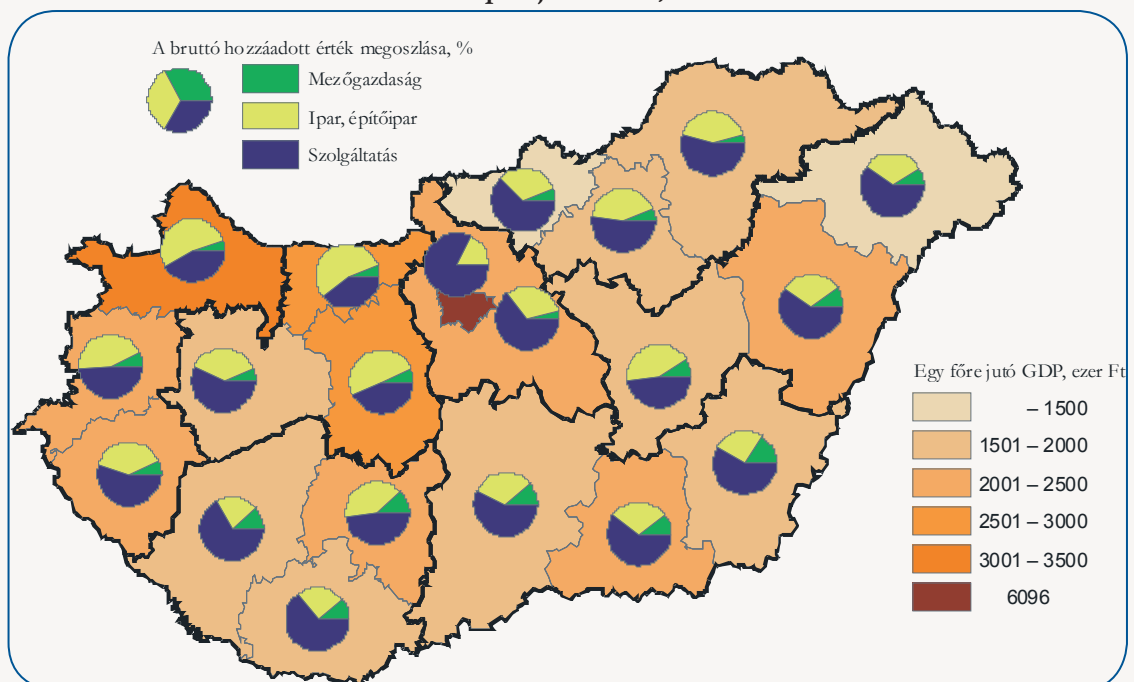
Egy főre jutó GDP az országos átlag százalékában

A fejlettségi sorrend végén álló Észak-Magyarország hátránya fokozódott, nemcsak a fejlettebb régiókhoz képest, hanem a kevésbé fejlett térségekhez mérten is. Ezzel együtt a régiók fejlettségi sorrendje 2008 óta változatlan; az országos átlagot Közép-Magyarországon kívül csupán Nyugat-Dunántúl egy főre jutó GDP-je múlja felül. A sort záró Észak-Magyarország fajlagos mutatója mindössze 36%-a a közép-magyarországinak, és 58%-a a nyugat-dunántúlinak.

4. ábra

Egy főre jutó GDP és a bruttó hozzáadott érték megoszlása a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2011

Nyugat- és Közép-Dunántúl pozíciójának javulásában jelentős szerepet játszott, hogy a két régióban kiemelkedően magas a főként exportra termelő feldolgozóipar hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez, így ezek a területek kevésbé kitéttek a továbbra is visszafogott belső keresletnek. Ezzel szemben Dél-Dunántúlon és az alföldi régiókban a külpiaconhoz kevésbé kapcsolódó szolgáltató szektor részaránya átlag feletti, illetve hagyományosan magas a mezőgazdaság hozzáadott értéke. Közép-Magyarországon a szolgáltató szektor részaránya kiemelkedően magas, ezen belül számos ágazat az országból is jelentős súlyt képvisel. Olyan területek koncentrálódnak itt, mint az információ és kommunikáció, a pénzügyi szolgáltatás, a tudományos és műszaki tevékenység.

Észak-Magyarország gazdasági szerkezetére az ipari ágazatok hangsúlyos szerepe jellemző, amelyek hozzájárulása a területi GDP-hez (35%) nem éri ugyan el a fejlettebb dunántúli régiókéét (44–45%), de így is jócskán átlag (26%) feletti. Amíg azonban a dunántúli iparosodott térségekben a járműgyártás és a gépipar szerepe kiemelkedő, addig Észak-Magyarországon a vegyipar a domináns.

A térségi különbségeket árnyalja, hogy a régiókon belül igen eltérő az egyes **megyék** gazdasági fejlettsége: a kiugró teljesítménnyel rendelkező főváros egy lakosra jutó GDP-je 2,6-szerese a vele egy régiót alkotó Pest megyeinek, ami csaknem akkora eltérés, mint a régiós szélsőértékek közötti. Nyugat-Dunántúl átlag feletti mutatója kizárólag Győr-Moson-Sopron megye teljesítményének köszönhető. A fejlett közép-dunántúli térséghez tartozó (a megyei rangsor 11. helyén álló) Veszprém megyét pedig olyan kevésbé fejlett régiókban elhelyezkedő megyék előzik meg, mint Tolna, Hajdú-Bihar és Csongrád.

Budapest mellett 2011-ben is csupán 2 megye egy lakosra jutó GDP-je haladta meg az országos átlagot, Győr-Moson-Soproné 23%-kal, Komárom-Esztergomé 1,2%-kal. Budapesté az átlagos 2,2-szerese volt.

A 2010. évihez képest 2011-ben 7 megye helyzete javult az országos átlaghoz viszonyítva: Győr-Moson-Sopron és Fejér megyéé 4,8, illetve 4,7 százalékponttal, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun és Vas megyéé 2,3–2,8 százalékponttal, Budapesté és Tolnáé egy százalékpontnál kisebb mértékben. Ezzel egyidejűleg a legnagyobb visszaesés Veszprém, Zala és Baranya megyében történt, melyek egy lakosra jutó GDP-je 3,1–3,7 százalékponttal távolabb került az országos középértéktől.

1. tábla

A bruttó hazai termék (GDP) megoszlása, egy lakosra jutó értéke

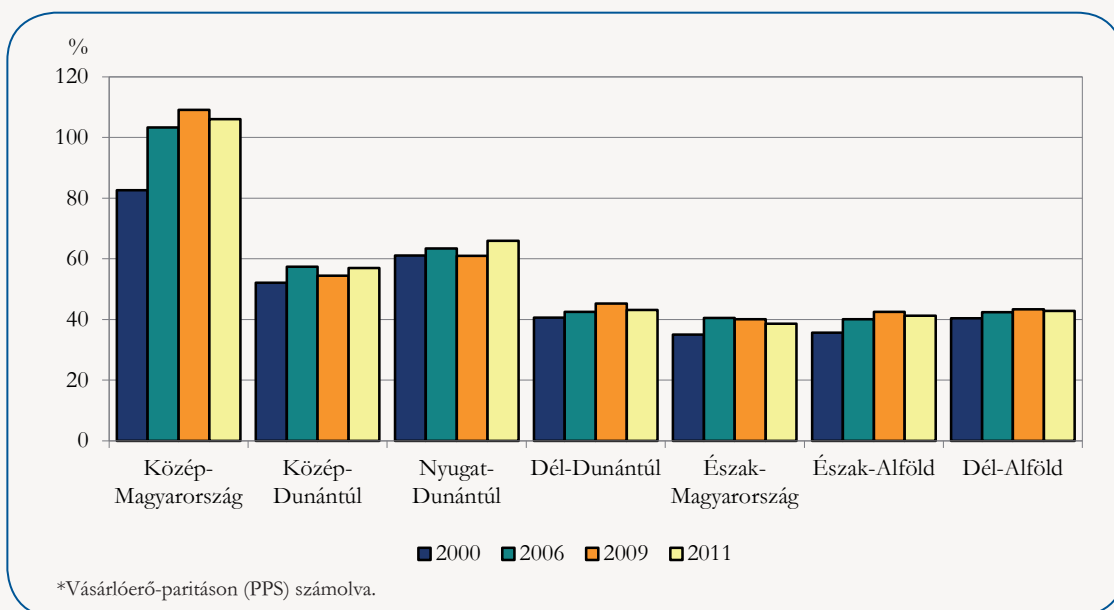
Régió	Bruttó hazai termék, 2011 ^{a)}		Egy lakosra jutó GDP			
	milliárd forint	megoszlás, %	ezer forint	az EU-27 átlagának %-ában ^{b)}	Az országos átlag %-ában	
					2011	2010
Közép-Magyarország	13 492,7	48,8	4 531	106,0	164,2	163,5
Közép-Dunántúl	2 660,8	9,6	2 436	57,0	87,4	87,9
Nyugat-Dunántúl	2 802,4	10,1	2 819	66,0	99,7	101,7
Dél-Dunántúl	1 729,6	6,3	1 845	43,2	68,4	66,6
Észak-Magyarország	1 958,6	7,1	1 648	38,6	60,9	59,5
Észak-Alföld	2 606,8	9,4	1 764	41,3	63,9	63,7
Dél-Alföld	2 384,6	8,6	1 829	42,8	65,4	66,0
Ország összesen	27 635,4	100,0	2 771	64,9	100,0	100,0

a) Piaci beszerzési áron. b) Vásárlóerő-paritáson (PPS).

Nemzetközi összehasonlításban továbbra is Közép-Magyarország az egyedüli magyar régió, amelynek (vásárlóerő-paritáson mért) egy főre jutó GDP-je meghaladja az EU-27 átlagát (6,0%-kal). Nyugat- és Közép-Dunántúl mutatója a közösségi átlag 66, illetve 57%-át, a négy kevésbé fejlett hazai régióé pedig 39–43%-át tette ki 2011-ben.

5. ábra

Egy főre jutó GDP az EU-27 átlagának százalékában*

A magyarországi régiók felzárkózását 2005-től a belső fiskális egyensúlytalanság, majd a kibontakozó gazdasági recesszió jelentősen visszafogta. A változások közepette azonban nemzetközi összehasonlításban 2000-hez képest valamennyi magyarországi régió pozíciója jobb lett. Közép-Magyarország helyzete jelentősen (23 százalékponttal) javult az uniós átlaghoz mérten. Hasonlóan számottevő (20 százalékpontos) erősödés megyei szinten csak Komárom-Esztergomban történt.

A gazdasági fejlődést befolyásoló fontosabb tényezők

A gazdaság szervezeti háttere

Főbb tendenciák

Magyarországon a nyereségérdekeltségű gazdasági szervezetek (az önálló és a társas vállalkozások együttes) száma 2000–2007 között összességében 13%-kal emelkedett, majd 2008-ban a mezőgazdasági őstermelők kötelező adószám kiváltásának következtében egy év alatt 27%-kal bővült. Ezt követően is folytatódott a vállalkozások számának enyhe emelkedése, és 2012. december 31-én már csaknem 1,7 millió ilyen szervezetet tartottak nyilván.

A regisztrált vállalkozások száma tendenciájában valamennyi régióban emelkedik. Az ezredforduló első évtizedében a legintenzívebb növekedés Észak- és Dél-Alföldön történt, ami az őstermelők magas alföldi koncentrációjának a következménye. A társas vállalkozások száma ugyanakkor Közép-Magyarországon és a fejlettebb dunántúli régiókban bővült a legnagyobb mértékben, 2000–2012 között együttesen közel 1,5-szeresére.

2012-ben az előző évihez viszonyítva egyedül Közép-Dunántúlon mérséklődött némileg a **regisztrált vállalkozások** száma. Észak-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon igen szerény ütemben, Közép-Magyarországon és a két alföldi régióban 1–2%-kal emelkedett.

A regisztrált vállalkozások területi elhelyezkedését továbbra is számottevő közép-magyarországi koncentrálódás jellemzi. A 2012 végén nyilvántartott 1 millió 666 ezer szervezet 34%-ának a központi

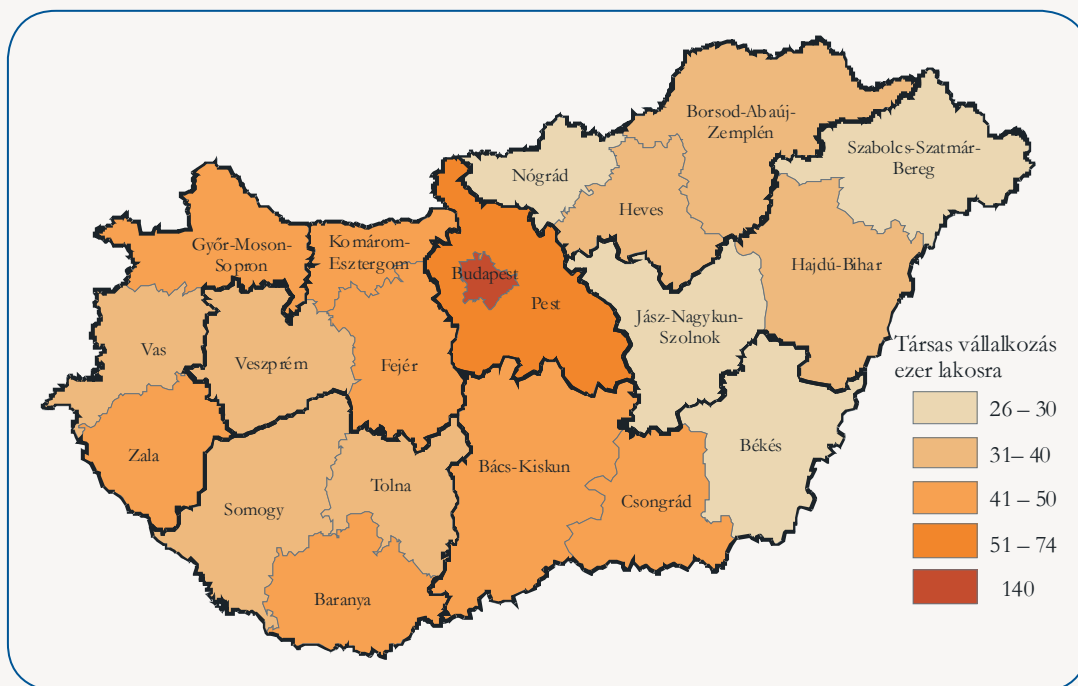
régióban – ezen belül 23%-ának Budapesten – volt a székhelye. Közép-Magyarországot – a jelentős számú őstermelői jelenlét következtében – a két alföldi régió részesedése (14–15%) követte, a többi térség pedig csaknem egyenlő részét, 9–9%-át adta a vállalkozásoknak.

A vállalkozásokon belül a legnagyobb gazdasági súlyú **társas vállalkozások** koncentrációja az előbbinél is nagyobb fokú, 55%-uk székhelye Közép-Magyarország, ezen belül 40%-uké Budapest. A vidéki régiók részesedése 6–8% közötti.

Valamivel árnyaltabb képet kapunk, ha a vállalkozások elterjedtségét az **ezer lakosra jutó társas vállalkozások** számával mérjük. A fővárosi kiugróan magas vállalkozássűrűség mellett jól érzékelhető a dunántúli területek kedvezőbb helyzete, főleg a Tiszától keletre fekvő területekhez képest.

6. ábra

Ezer lakosra jutó társas vállalkozás, 2012. december 31.

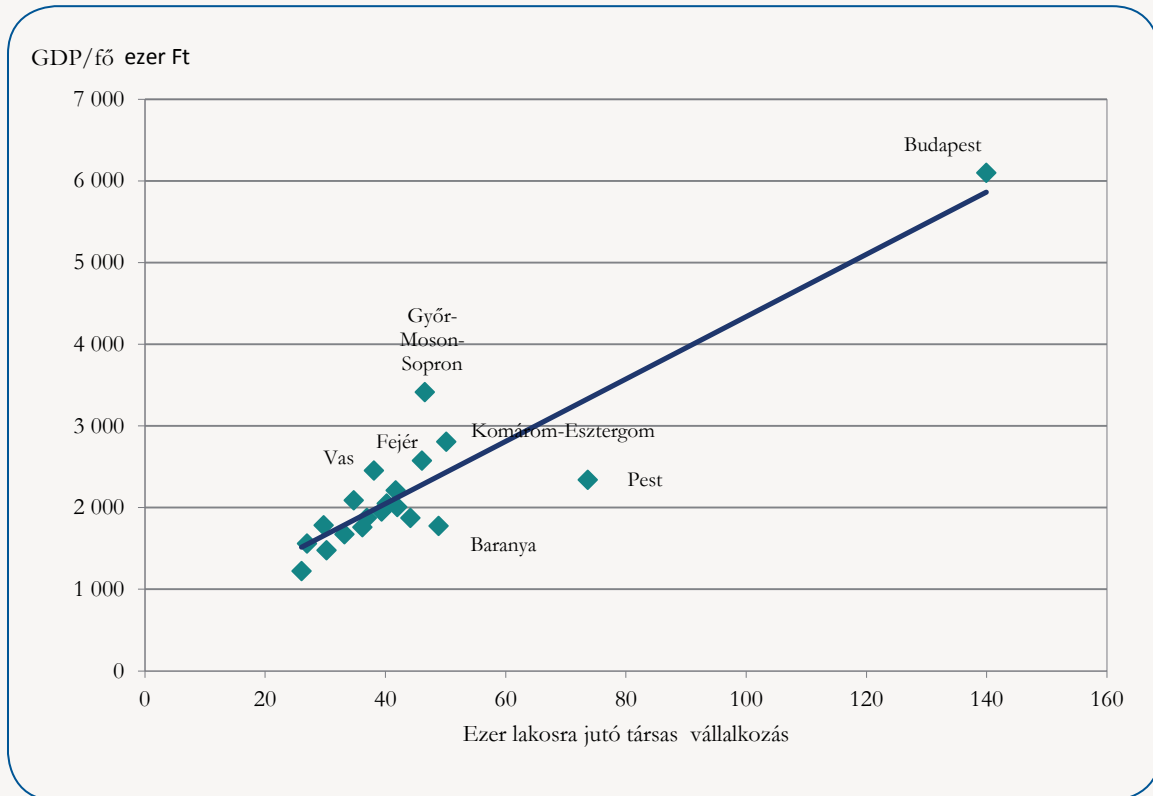
A társas vállalkozások elterjedtsége erős korrelációt mutat a gazdaság teljesítményének jellemzésére használt egy lakosra jutó GDP-vel, és részben okozója a térségi fejlettségbeli különbségeknek. Megyék szerint vizsgálva azonban előfordul viszonylag magas vállalkozás-sűrűség melletti relatíve alacsony fajlagos gazdasági teljesítmény (pl. Baranya megye), illetve kedvezőtlenebb vállalkozás elterjedtség mellett megjelenő magas gazdasági produktum (pl. Vas megye) is. Ez a vállalkozások mérete, tevékenységük jellege közötti térségi különbségekre, illetve azok gazdasági teljesítményt befolyásoló szerepére utal.

A vállalkozásokra valamennyi régióban a kkv-szektor dominanciája jellemző ugyan, azonban a nagy, **250 főnél nagyobb létszámú szervezetek** 70%-a a 3 legfejlettebb régióra koncentrálódik. A legnagyobb létszámot foglalkoztató 100 magyarországi székhelyű szervezet közül 52-nek Budapesten, 10-nek Pest megyében van a központja, további 20 pedig 4 megyére (Fejér, Borsod-Abaúj-Zemplén, Győr-Moson-Sopron és Fejér) összpontosul. Ugyanakkor Baranya és Nógrád megyében egyetlen vállalkozás sincs ebből a körből.

Főtevékenység alapján a társas vállalkozások közel háromnegyedét minden régióban valamely szolgáltatási ágba jegyezték be. Részarányuk Közép-Magyarországon, azon belül is Budapesten volt kiemelkedő (83, illetve 86%). Az ipari ágazatok szervezeti részaránya Közép- és Nyugat-Dunántúlon, Észak-Magyarországon, valamint Dél-Alföldön jelentősebb, 11–12%. A mezőgazdaság súlya a természeti adottságokból adódóan Dél-Dunántúlon, valamint Észak- és Dél-Alföldön volt a legmagasabb, 4,5–5,4%.

7. ábra

Összefüggés az egy főre jutó GDP és az ezer lakosra jutó társas vállalkozások száma között, 2011

A szolgáltató ágak dominanciája különösen jellemző a kis- és középvállalkozások esetén. A vállalati méret növekedésével azonban a termelő szektor részaránya is emelkedik. A 250 fő alatti vállalkozások 77%-át a terciér szektorban tartották nyilván, az ennél nagyobb létszámúaknak pedig már csak 44%-át. E tekintetben Budapest helyzete sajátos, amely több nagy szolgáltató vállalat székhelyéül szolgál, így a fővárosban a nagyvállalatokon belül is 70% feletti a szolgáltató ágak aránya.

A vállalkozások hatékony és korszerű működésének egyik alapja a megfelelő informatikai és kommunikációs eszközökkel való ellátottság, és azok rendszeres használata. Mára az alapvető technológiát jelentő számítógép és internet alkalmazása általánossá vált. Számítógépet a megfigyelt vállalkozások 92, internetet 89%-a használt 2012-ben. A területi különbségek e tekintetben nem jelentősek, számottevő differenciák az összetettebb **IKT-eszközök** alkalmazásában tapasztalhatók, ami rendszerint Közép-Magyarország többi régióval szembeni fölényét mutatja. Saját honlappal az internethasználó vállalkozások 62%-a rendelkezett 2012-ben. Átlag feletti (69%-os) arány továbbra is csak a központi régiót jellemezte, azonban az egy évvel korábbihoz képest a régiós különbségek valamelyest mérséklődtek. A szervezeti feladatok informatikai automatizálása különösen a nagyvállalatok körében egyre elterjedtebb, amelyet szintén a budapesti és Pest megyei vállalkozások alkalmaznak a legnagyobb arányban.

Külföldi befektetések¹

Főbb tendenciák

A magyar gazdaság rendszerváltást követő szerkezeti átalakulásában meghatározó szerepet játszottak a közvetlen külföldi tőkebefektetések. Kezdetben a privatizációs befektetések jelentették a külföldi tőkeinvestíciók elsődleges forrását, majd 1997-től jelentős szerephez jutottak az újrabefektetett jövedelmek, valamint a zöldmezős beruházások. Az ezredforduló követően a beruházások egyre hangsúlyosabb része valósult meg a magasabb hozzáadott értéket előállító feldolgozóipari területeken. A 2004. évi uniós csatlakozás új lendületet adott a külföldi tőkeáramlásnak: 2011-re a magyarországi importtőke állománya megduplázódott a 2003. évihez képest. A növekedés javarészt az időszak első felében következett be. A világgazdasági recesszió 2008-at követően nagymértékben lassította a külföldi tőke beáramlását, majd 2011-ben ismét jelentősebben (folyó áron 9,1%-kal) nőtt az állomány nagysága.

Az egy lakosra jutó külföldi tőke tekintetében a területi különbségek jelentősen fokozódtak az ezredforduló óta. Kiugróan nőtt folyó áron a fajlagos mutató a külföldi tőke legnagyobb részét (együttesen 89%-át) koncentráló területeken: Közép-Magyarországon, Nyugat- és Közép-Dunántúlon. Ezzel egyidejűleg a gazdaságilag kevésbé fejlett térségekben szerény mértékben emelkedett az egy lakosra jutó külföldi tőke nagysága.

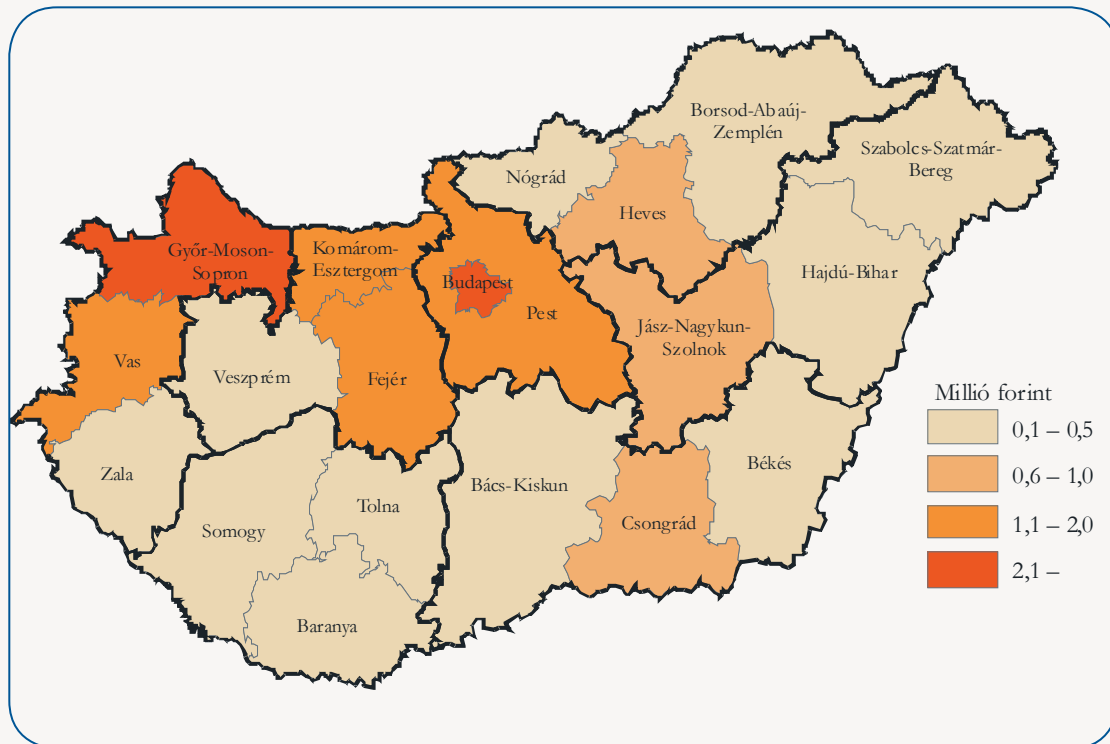
A vállalkozások területi eloszlásához hasonlóan a külföldi tőke megtelepedési esélye is szorosan összefügg az egyes térségek eltérő gazdasági adottságaival, infrastrukturális ellátottságával és a mobilizálható, szakképzett munkaerő jelenlétével. Ebből adódóan Magyarországon a **külföldi tőke területi allokációja** is erős koncentrációt mutat. 2011-ben a területre bontható külföldi tőkeállomány 17,6 ezer milliárd forintot tett ki, amelynek 60%-a közép-magyarországi, 21%-a nyugat-dunántúli, 7%-a pedig közép-dunántúli székhelyű vállalkozásokban működött. Észak-Magyarország, Dél- és Észak-Alföld részesedése régióként 3–4%-os volt, Dél-Dunántúlé pedig továbbra sem érte el a 2%-ot. A külföldi tőke területi koncentrációját még élesebben mutatja, hogy az állomány több mint kétharmada Budapesten és Győr-Moson-Sopron megyében összpontosult, és ezen belül is meghatározó szerepe van néhány nagyvállalatnak.

2011-ben Magyarországon az **egy lakosra jutó külföldi befektetések** összege 1,8 millió forint volt. Az átlagot meghaladó mutatóval (3,6–3,8 millió forint) Nyugat-Dunántúl és Közép-Magyarország rendelkezik. Közép-Dunántúlon egy lakosra 1,2 millió forint külföldi tőke jutott, a gazdaságilag kevésbé fejlett területekre ennél jóval kevesebb, 300–500 ezer forint. Megyénként tekintve egy millió forint feletti érték 5 megyére és a fővárosra jellemző, azokra a területekre, amelyek az egy főre jutó GDP szerint képzett térségi sorrend alapján is a legfejlettebbek. Közülük is kiugróan magas mutatóval (7,2, illetve 5,0 millió forint) rendelkezik Győr-Moson-Sopron megye és Budapest. A saját régiójának átlagától csak néhány megyei érték tér el jelentősebben. Nyugat-Dunántúlon Zala, Közép-Dunántúlon Veszprém megyében lényegesen alacsonyabb a tőkeimport, mint a régió többi megyéjében, s e tekintetben inkább a szomszédos dél-dunántúli területekkel alkotnak homogén csoportot. Ugyanakkor a kevésbé fejlett régiókon belül Heves, Csongrád és Jász-Nagykun-Szolnok megyében az egy lakosra jutó külföldi tőke összege 700–800 ezer forint, szemben a térség többi megyéjében jellemző 200–500 ezer forinttal.

2011-ben a külföldi tőkeállomány a megyék túlnyomó többségében folyó áron meghaladta a 2010. évi szintet. Csökkenés Budapesten, a közép-dunántúli megyékben és Nógrádban történt. A legjelentősebb expanzió (a külföldi tőke mérvadó részét koncentráló) Győr-Moson-Sopron, illetve a lényegesen kisebb súlyú Baranya és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében következett be, ahol 1,8–1,9-szeresére bővült az importtőke állománya. Javarészt a jelentős járműipari beruházások eredményeként Győr-Moson-Sopron megyében az egy lakosra jutó külföldi tőke állománya meghaladta a fővárosit. Ezen kívül néhány kevésbé fejlett megye relatív pozíciója is javult valamelyest, azonban a nemzetközi tőkeáramlás kitüntetett magyarországi célpontjának továbbra is Közép-Magyarország és a fejlettebb dunántúli régiók számítanak.

¹A külföldi tőke állományát és változását a külföldi érdekeltségű (legalább 10%-os külföldi tulajdonú) vállalkozások adatai alapján vizsgáljuk.

Egy lakosra jutó külföldi működő tőke, 2011. december 31.

A hazánkban működő külföldi tőke állományának permanens növekedését nem feltétlenül követte a **külföldi érdekeltségű vállalkozások számának** emelkedése. 2011-ben egyedül Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon tartottak nyilván a 2001. évinél több külföldi érdekeltségű vállalkozást. A külföldi tőkeállomány növekedési üteme azonban ezekben a régiókban is meghaladta a szervezeti kör bővülésének mértékét. A változások azzal jártak, hogy az egy külföldi érdekeltségű vállalkozásra jutó tőke nagysága folyó áron minden régióban növekedett. A legmagasabb fajlagos mutatóval (1,4 milliárd forint/vállalkozás) Nyugat-Dunántúl, a legalacsonyabbal (vállalkozásonként 220 millió forint) Dél-Dunántúl rendelkezett 2011-ben.

Beruházás

Főbb tendenciák

A beruházások a nemzetgazdaság egészében az ezredfordulótól az évtized közepéig dinamikusan nőttek, majd a 2006–2007-es évek stagnálása után, a romló hazai és nemzetközi gazdasági környezet hatására mérséklődni kezdtek. A kedvezőtlen folyamatot 2009-ben a pénzügyi és gazdasági világválság tovább mélyítette. A csökkenő tendencia 2012-ben is folytatódott, a beruházások volumene 5,2%-kal elmaradt az előző évitől. A beruházások teljesítményértéke összehasonlítva áron 2008–2012 között összességében ötödével szűkült. A válság okozta gazdasági visszaesés a régiókban a beruházások alakulását is erőteljesen befolyásolta. A legnagyobb ütemben a gazdaságilag legfejlettebb régiók investícióit vetette vissza. 2008–2012 között a beruházások volumene Nyugat-Dunántúl kivételével valamennyi régióban csökkent, a legnagyobb ütemben Közép-Magyarországon és Közép-Dunántúlon. Ugyanakkor Nyugat-Dunántúlon 2009 kivételével folyamatosan növekedett a tárgyi eszköz beszerzésére fordított összegek nagysága.

2012-ben a gazdasági szervezetek (vállalkozások, költségvetési szervek és intézményeik, nonprofit szervezetek) 3818 milliárd forintot fordítottak beruházásokra, összehasonlítva áron 3,9%-kal kevesebbet, mint előző évben. A csökkenés azonban nem volt általános.

A **beruházások volumene** Nyugat-Dunántúlon 20%-kal, Észak-Alföldön 10%-kal bővült, Közép-Dunántúlon az előző évi szinten stagnált. A dél-dunántúli fejlesztések volumene esett vissza a legnagyobb mértékben (28%-kal), amely elsősorban a feldolgozóipar régiós beruházásainak nagymértékű csökkenésével magyarázható. Ugyancsak kevesebbet fordítottak fejlesztésre Közép-Magyarországon, Észak-Magyarországon és Dél-Alföldön.

A **fejlesztések egy lakosra jutó értéke** 2012-ben is jelentősen eltért régióként. A szélsőértékek közötti eltérés számottevően növekedett az egy évvel korábbihoz képest. A legmagasabb nyugat-dunántúli mutató közel háromszorosa volt a legalacsonyabb észak-magyarországinak. A fajlagos beruházási szint felett csupán Közép-Magyarország és Nyugat-Dunántúl teljesített. Mérsékelt lemaradást Közép-Dunántúl mutat, a legkevésbé fejlett térségeket azonban kivétel nélkül jóval az átlagos alatti beruházási szint jellemezte.

2. tábla

A beruházási teljesítményérték fontosabb adatai, 2012

Régió	Milliárd Ft	Volumenindex, előző év=100,0	A gépueruházások aránya, %	Egy lakosra jutó	
				beruházás	GDP, 2011
				az országos átlag %-ában	
Közép-Magyarország	1 267,7	92,0	56,2	111,8	163,5
Közép-Dunántúl	400,6	100,6	56,6	96,6	87,9
Nyugat-Dunántúl	670,4	119,5	59,7	176,9	101,7
Dél-Dunántúl	244,6	71,8	45,2	68,5	66,6
Észak-Magyarország	287,1	85,9	53,5	62,4	59,5
Észak-Alföld	480,5	110,1	38,5	83,5	63,7
Dél-Alföld	403,0	87,6	48,9	81,0	66,0
Ország összesen	3 817,6^{a)}	96,1	53,7	100,0	100,0

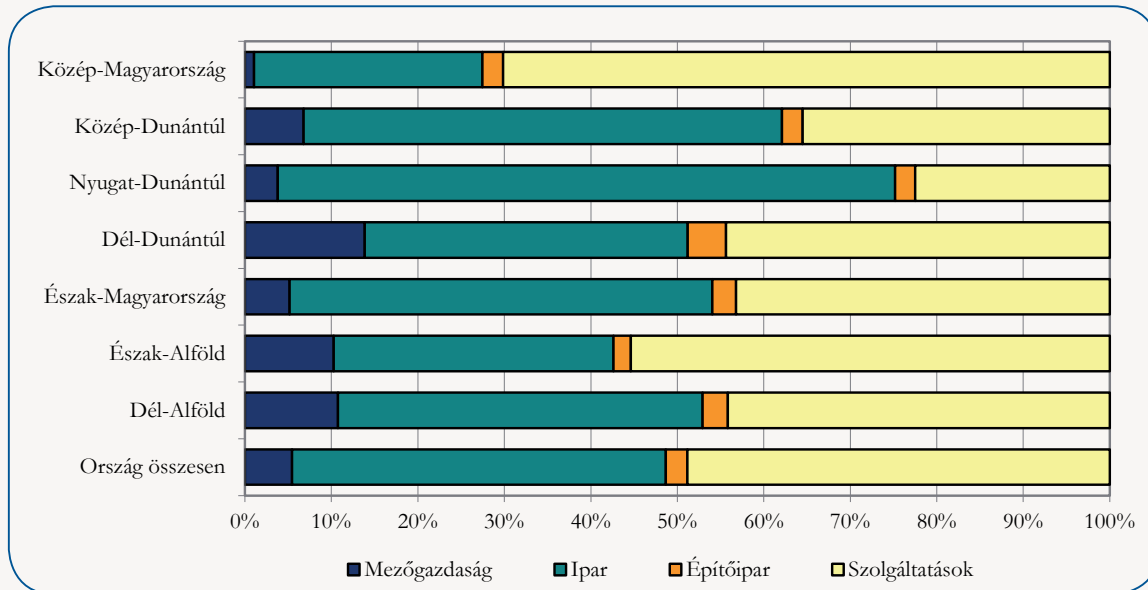
a) Országhatáron kívüli tevékenységgel együtt.

A **beruházások ágazati megoszlása** az egyes térségek gazdaságszerkezeti sajátosságaiból adódóan jelentős területi különbséget mutat. Valamennyi régióban magas, ugyanakkor igen különböző (26–71%-os) részarányt képviselt az ipar. A nemzetgazdasági ág fejlesztéseinek volumene régióként eltérően alakult az előző évhez képest; legnagyobb mértékben Nyugat-Dunántúlon emelkedett, amely mögött a közúti járműgyártás investícióinak nagymértékű bővülése áll. Ugyanakkor Dél-Dunántúl feldolgozóiparának fejlesztési volumene közel felére csökkent, és Észak-Magyarországon, valamint Dél-Alföldön is 30% körüli visszaesés történt. Az ágazat fejlesztései makroszinten is mérséklődtek (1,9%-kal).

Az ipari investíciók fele mindössze két régióban (Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon) realizálódott 2012-ben.

2012-ben a mezőgazdaság fejlesztését szolgáló beruházások teljesítményértéke Magyarországon összehasonlítva áron 11%-kal emelkedett. Az agrárágazat investíciói Közép-Magyarország és Nyugat-Dunántúl kivételével valamennyi régióban növekedtek, a beruházások több mint hattizede három régióban, Észak- és Dél-Alföldön, valamint Dél-Dunántúlon valósult meg. Az építőiparban a beruházások 2–4%-át hozták létre, ennek háromtizedét a központi régióban, 16%-át Nyugat-Dunántúlon, 8–12%-át pedig a többi régióban. A szolgáltató ágazatok részaránya a régiók beruházási teljesítményértékében 23–70% között változott, az előbbi Nyugat-Dunántúlt az utóbbi Közép-Magyarországot jellemezte. A szolgáltató ágazatok beruházási teljesítményértékének több mint négytizede a kereskedelem, gépjárműjavítás és a szállítás, raktározás ágazat fejlesztéséhez járult hozzá. A kereskedelem, gépjárműjavítás beruházásainak volumene egy év alatt kissé csökkent, a szállítás, raktározás pedig 1,6%-kal bővült.

A beruházások megoszlása a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2012

A fejlesztések anyagi-műszaki összetétele 2011-hez képest kissé változott. A beruházási célú ráfordításokból az épületek és egyéb építmények építése 45%-kal részesedett, míg a gépek, berendezések, járművek beszerzéséhez, létesítéséhez felújításához kapcsolódó kiadások 54%-os részarányt képviseltek. A beruházások fennmaradó 1%-át egyéb célra (ültetvény, erdő, tenyész- és igásállat, föld, telek stb. beszerzésére) fordították. A gépberuházások aránya Nyugat-Dunántúlon (60%), valamint Közép-Magyarországon és Közép-Dunántúlon volt a legmagasabb (56, illetve 57%), míg az épületberuházások szerepe Dél-Dunántúlon és Észak-Alföldön volt kiemelkedő (53, illetve 59%).

A beruházásokban változatlanul a vállalkozások szerepvállalása a meghatározó, ugyanis a fejlesztések 83%-a a versenyszférában valósult meg. Beruházásaik teljesítményértéke 3186 milliárd forintot tett ki, ami folyó áron 2%-kal kevesebb volt, mint az előző évben. A vállalkozások szerepe Közép- és Nyugat-Dunántúlon az országos átlagnál jelentősebb, ezekben a régiókban részarányuk közelítette a 90%-ot. Dél-Alföldön, Észak-Magyarországon és Dél-Dunántúlon a fejlesztések háromnegyedét tették ki. A költségvetési szervek és intézményeik beruházásainak folyó áras teljesítményértéke szintén csökkent (7%-kal) az előző évhez képest, és az országos investíciók 15%-át adták. Mindössze Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon növekedett (1,7–11%-kal) a költségvetési szervek beruházásainak teljesítményértéke az előző évhez képest. A többi régióban a **szektoron** belül térségenként folyó áron 6–30%-kal jutott kevesebb fejlesztésre. A nonprofit szervezetek beruházásainak teljesítményértéke folyó áron közel a kétszeresére nőtt ugyan, a régiós investíciókból való részesedésük azonban jellemzően 1–2% körüli; ennél magasabb arányt (4-6%) Dél-Dunántúlon és a Dél-Alföldön képviseltek.

Kutatás, fejlesztés

Főbb tendenciák

A kutatás-fejlesztés fontos szerepet játszik a gazdasági fejlődésben, a versenyképesség fokozásában. Az Európai Unió lisszaboni döntésében fogalmazta meg azt a célkitűzést, amely szerint 2020-ra a tagállamok kutatásra, fejlesztésre szánt ráfordításai ériék el a GDP-jük 3%-át. A hazai ráfordítások GDP-hez mért aránya – a tagállamok többségéhez hasonlóan – nem éri el a stratégiában kívánt szintet. A K+F ráfordítások alakulását az elmúlt években a gazdasági válság következtében kialakult kedvezőtlen piaci környezet is befolyásolta. Mindezek ellenére a kutatási, fejlesztési ráfordítások folyó áron számított értéke az ezredfordulót követően folyamatosan emelkedett, és a GDP-hez viszonyított aránya is nőtt.

Magyarországon 2012-ben a tudományos kutatás-fejlesztésre (K+F) összesen 363,7 milliárd forintot költöttek, folyó áron 8,1%-kal többet, mint egy évvel korábban. A ráfordítások kissé mérséklődő, azonban változatlanul kiemelkedő hányada (több mint hattizede) jutott a központi régióba.

A K+F ráfordítások GDP-hez viszonyított aránya 2012-ben 1,29%-ot tett ki. (Az Európai Unió tagállamainak átlagában ez az arány 2,06% volt, a fejlett tagállamokban pedig megközelítette, vagy meghaladta a 3%-ot.) 2011. évi adatok alapján a magyarországi régiókban az ott megtermelt GDP 0,6–1,6%-át fordították kutatás-fejlesztési tevékenységre, a legalacsonyabb hányadát Észak-Magyarországon, a legmagasabbat pedig Közép-Magyarországon. Európai uniós összehasonlításban a magyarországi régiók K+F kiadásai a GDP-hez mérten is szerény mértékűek, és még inkább igaz, ha figyelembe vesszük a régiók GDP-ben mért gazdasági lemaradását is.

2012-ben az összes **K+F ráfordítás** kétharmadát, 238,7 milliárd forintot a vállalkezési kutató-fejlesztő helyeken költötték el, amely az egy évvel korábbit 14%-kal haladta meg. Ugyanakkor a felsőoktatási kutatóhelyeken a 2011. évinél 1,4%-kal, a kutatóintézetekben 1%-kal kevesebb, azaz 67,0, illetve 52,5 milliárd forintot biztosítottak kutatás-fejlesztésre.

3. tábla

A K+F-ráfordítások összege szektorok és pénzügyi források szerint, 2012

Forrás	Kutató- fejlesztő intézet és egyéb kutatóhely	Felsőoktatási kutatóhely	Vállalkozási kutató-fejlesztő hely	Összesen	
				milliárd Ft	az előző évi %-ában
Vállalkozások	5,2	6,3	159,0	170,5	106,7
Állami költségvetés	41,3	49,9	37,4	134,1 ^{a)}	104,6
Nonprofit szervezetek	0,0	2,9	0,1	3,1	93,0
Külföldi forrás	6,0	7,8	42,2	56,0	123,7
Összesen	52,5	67,0	238,7	363,7^{a)}	108,1

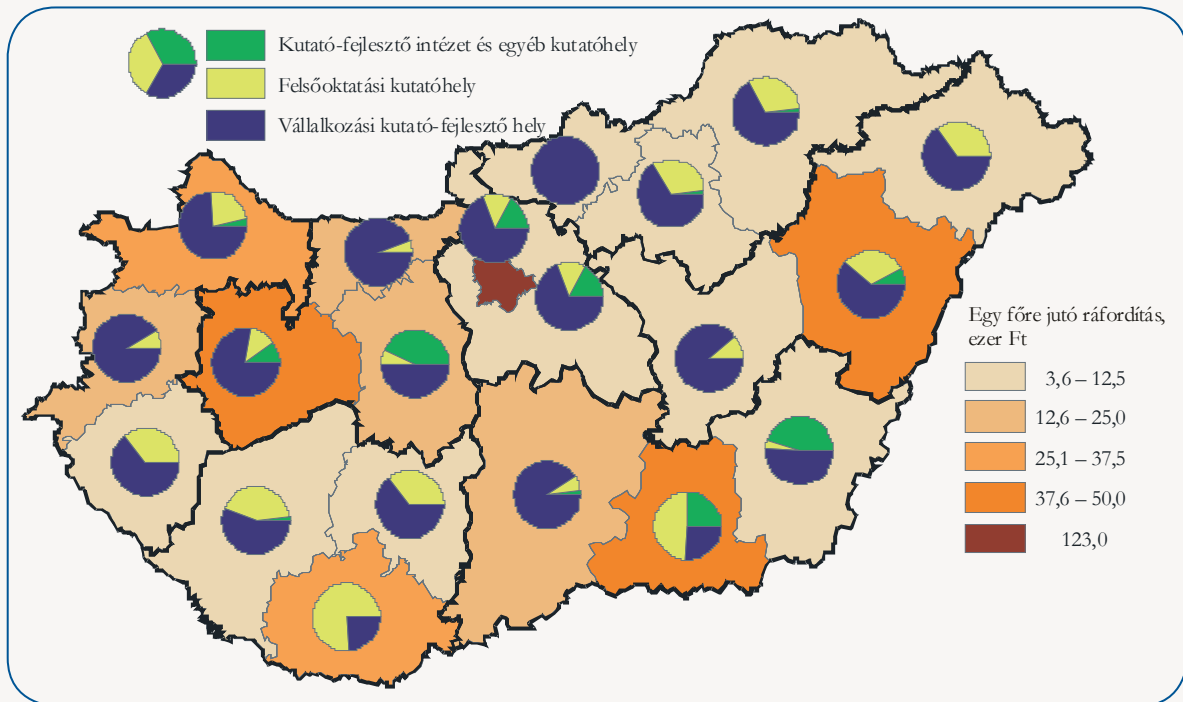
^{a)} Tartalmazza a tudományos fokozattal rendelkezők tiszteletdíjára, illetménykiegészítésére, valamint az ösztöndíjasok illetményére költségvetési forrásból kifizetett összegeket.

A kutatóhelyek a felmerülő ráfordítások fedezéséhez alapvetően három **pénzügyi forrásra** támaszkodnak. Magyarországon a K+F tevékenység támogatásában egyre nagyobb jelentősége van az üzleti szektornak. 2012-ben az üzleti szféra szerepvállalása volt a legnagyobb arányú (47%), az egy évvel korábbinál több, ami összesen 170,5 milliárd forintot jelentett. Az állami költségvetés szerepe mérséklődött, a K+F pénzügyi forrásainak 37%-át biztosította. A kutatási célokra fordított állami költségvetési forrás kétharmada a kutatóintézetekben és a felsőoktatási kutatóhelyeken folyó kutatási tevékenységeket finanszírozta. Külföldi forrásból 56 milliárd forint származott, ennek háromnegyede a vállalkezési szektor fejlesztéséhez járult hozzá.

A K+F tevékenység területi különbségeinek alakulásában legfontosabb tényezők a térségi vállalkezések innovatív tevékenységében és a felsőfokú képzés intézményrendszerének kiépítettségében, kutatási tevékenységében meglévő differenciák. A K+F források összetételének területi sajátosságait nagyban meghatározza az egyes régiókban a vállalkezői és az egyéb (kutatóintézeti, felsőoktatási) kutatóhelyek relatív súlya. Azokban a térségekben, ahol a vállalkezések kutatási tevékenysége jelentős (Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld), ott a forrásszerkezetben is nagyobb súlyt kapnak a vállalkezői hozzájárulások. Az államháztartási források szerepe két régióban, Dél-Dunántúlon és Dél-Alföldön haladta meg a vállalkezésekét.

10. ábra

A K+F ráfordítások egy főre jutó összege, illetve megoszlása szektorok szerint, 2012

2011-hez képest Nyugat-Dunántúlon Győr-Moson-Sopron megyében a vállalkozói, Közép-Dunántúlon a külföldi források bővülése jelentősen élénkítette a K+F tevékenységet. Emellett jelentős vállalkozói forrásbővülés történt Észak-Alföld megyéiben (főleg Hajdú-Bihar megyében), valamint Dél-Alföldön Bács-Kiskun megyében, amely összefüggésben van iparszerkezetükkel, illetve a külföldi befektetők megjelenésével.

4. tábla

A kutatás-fejlesztési ráfordítások források szerint, 2012

Régió	Milliárd Ft			Megoszlás, %		
	összesen	ebből		összesen	ezen belül	
		vállalkozás	állam-háztartás		vállalkozás	államháztartás
Közép-Magyarország	225,4	114,5	67,5	100,0	50,8	30,0
Közép-Dunántúl	27,3	10,7	10,0	100,0	39,0	36,6
Nyugat-Dunántúl	17,3	8,7	5,3	100,0	50,4	30,9
Dél-Dunántúl	16,9	2,4	13,8	100,0	14,3	82,0
Észak-Magyarország	12,6	6,5	5,3	100,0	51,2	42,3
Észak-Alföld	31,6	17,5	12,7	100,0	55,4	40,3
Dél-Alföld	27,1	10,3	13,8	100,0	38,0	51,0
Ország összesen	363,7^{a)}	170,5	134,1^{a)}	100,0	46,9	36,9

a) Tartalmazza a tudományos fokozattal rendelkezők tiszteletdíjára, illetménykiegészítésére, valamint az ösztöndíjasok illetményére költségvetési forrásból kifizetett összegeket.

A K+F tevékenység régiók szerinti megoszlását 2012-ben is nagymértékű közép-magyarországi – azon belül fővárosi – koncentráció jellemezte. E régióban működött a kutatóhelyek 50%-a, és ide összpontosult

a – teljes munkaidejű dolgozókra átszámított – kutatók létszámának, valamint a kutatási tevékenység ráfordításainak több mint 60%-a. Az egy lakosra jutó K+F ráfordítás egyedül Közép-Magyarországon haladta meg az országos átlagot, annak 2,1-szerese volt.

5. tábla

A kutatás-fejlesztés fontosabb adatai, 2012

Régió	Kutatóhelyek száma	Összes foglalkoztatott	Ebből: kutató, fejlesztő	K+F tevékenység ráfordításai			
		teljes munkaidejű dolgozóra átszámított létszáma, fő	milliárd Ft	egy lakosra			
				ezer Ft	az előző évi %-ában		
Közép-Magyarország	1 550	21 879	15 467	225,4	76,5	103,9	
Közép-Dunántúl	221	2 881	1 728	27,3	25,4	148,6	
Nyugat-Dunántúl	239	1 658	1 085	17,3	17,6	95,6	
Dél-Dunántúl	207	1 594	922	16,9	18,2	157,7	
Észak-Magyarország	204	1 496	975	12,6	10,5	108,3	
Észak-Alföld	297	2 944	1 756	31,6	21,1	116,3	
Dél-Alföld	372	3 280	1 904	27,1	20,9	106,4	
Ország összesen	3 090	35 732	23 837	363,7 a)	36,7	108,6	

^{a)} Tartalmazza a tudományos fokozattal rendelkezők tiszteletdíjára, illetménykiegészítésére, valamint az ösztöndíjasok illetményére költségvetési forrásból kifizetett összegeket, amelyek régiók szerint nem besorolhatóak.

A vidéki régiók közül Észak-Alföld és Dél-Alföld szerepe jelentős, egyrészt Debrecen és Szeged nagy múlttal rendelkező kutatási bázisai (egyetemek, kutatóintézetek), másrészt a Hajdú-Bihar megyei, valamint a Bács-Kiskun megyei vállalkozói fejlesztések miatt. Legkevesebbet – az országos 3,5%-át – Észak-Magyarországon fordítottak kutatás-fejlesztési tevékenységre.

2012-ben országosan összesen 3090 **kutatóhely**en folyt tudományos kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos munka. Ezek legnagyobb része (1329) a fővároshoz kötődött. A vidéki régiók közül a legtöbb kutatóhely (372) Dél-Alföldön, legkevesebb (204) pedig Észak-Magyarországon működött. A **kutatóhelyeken foglalkoztatottak** összes létszáma – teljes munkaidejű dolgozóra átszámítva – megközelítette a 36 ezer főt. A K+F létszám régiónkénti megoszlásában a legnagyobb arányt Közép-Magyarország képviseli, ebben a régióban összpontosult az összes létszám 61%-a. Ugyanakkor Közép-Dunántúlon, Dél-Alföldön és Észak-Alföldön a K+F létszám 8–9%-a, míg a többi régióban külön-külön 4–5%-a dolgozott. 2012-ben a kutatóhelyeken foglalkoztatottak létszáma minden régióban növekedett, legdinamikusabban (40%-kal) Közép-Dunántúlon.

Közlekedési infrastruktúra, közúti gépjárműállomány

Főbb tendenciák

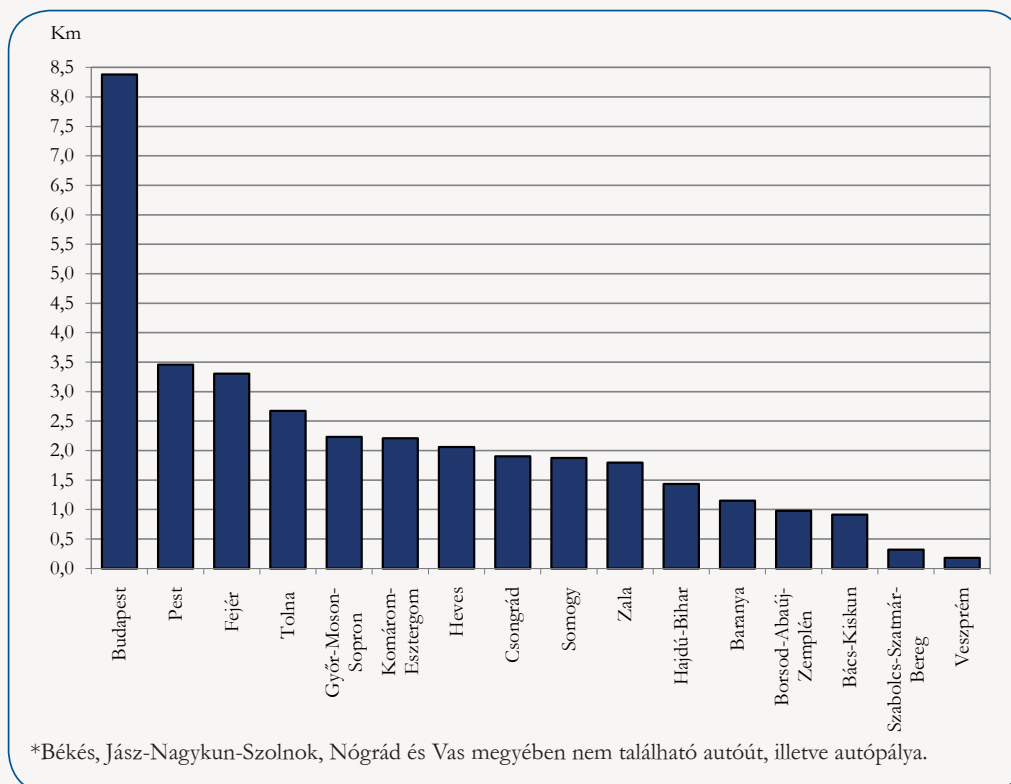
A közlekedési infrastruktúra fejlettsége alapvetően befolyásolja egy ország társadalmi és gazdasági helyzetét. Magyarország közlekedés-földrajzi helyzete kedvező, hiszen az európai közlekedési vonalak egyik fontos találkozási területe. Az egyes közlekedési ágak – vasúti, légi, vízi és közúti – közül országosan a közúti módozat a legjelentősebb az áruszállítás és a személyszállítás területén egyaránt.

Magyarország közúthálózata az Európai Unió tagállamai között a 2010. évi adatok alapján a negyedik legsűrűbb volt, ugyanakkor a 100 km²-re jutó autópályák tekintetében már jelentős a lemaradása. A közúti gépjárművek közül a személygépkocsik állománya 2012-ben megközelítette a 3 milliót, így az ezer lakosra jutó gépjárművek száma 301-et tett ki. 2000-től számuk évről évre folyamatosan növekedett 2008-ig. A gazdasági válság hatására azonban jelentősen visszaesett az újonnan vásárolt személygépkocsik száma. A korábban 200 ezret is meghaladó üzembe helyezések 2009-re 76 ezerre csökkentek. Mindez azt eredményezte, hogy a 2009 és 2011 között a gépkocsipark szűkült. 2012-ben a gazdasági válság enyhülésével fokozódott az új személygépkocsik vásárlása iránti igény, és az első alkalommal üzembe helyezett gépkocsik száma megközelítette a 107 ezret. Így az üzemben lévő személygépkocsiké is bővült (18 ezerrel).

2012-ben az ország közútjain bonyolódott az áruszállítás, valamint a helyközi személyszállítás teljesítmény mutatókban mért jelentősebb része (66, illetve 54%-a). A közúti közlekedés helyzetét nagyban befolyásolja az úthálózat sűrűsége, illetve a jelleg és burkolat szerinti összetétele. A **közúthálózatot** országos közutak, illetve helyi közutak alkotják. Az országos közúthálózat hossza 2012. december 31-én 31 692 km-t tett ki. A helyi, önkormányzati tulajdonban lévő közutak hossza 170 250 km volt. Az országos közúthálózatot fő- és mellékhalozati utak alkotják. A mellékhalozat mintegy 24 ezer km hosszúságú, a főhalozat ennél ritkább: 1300 km gyorsforgalmi (autópálya, illetve autótűt) és 6600 km főút (első- és másodrendű főút) alkotja. A mellékúthálózat sűrűsége összefügg az egyes megyék települési szerkezetével, így a sűrűbb településhálózzal rendelkező megyék (pl. Vas, Zala, Baranya) esetében a 100 km²-re jutó mellékutak hossza jóval meghaladja az átlagost.

2012-ben a **főhalozat** (autópálya, autótűt nélküli) útsűrűsége régióként jelentős eltéréseket mutatott. A legkedvezőbb értékkel Nyugat-Dunántúl (9,1 km/100km²), míg a legkevésbé kedvezővel Észak-Magyarország (6,1 km/100km²) rendelkezett. A gyorsforgalmi úthálózat Közép-Magyarországon a legkiterjedtebb, a teljes hálózat ötödét kitevő (265 km) hosszúságú. A legrövidebb gyorsforgalmi útszakasszal (108 km-rel) Észak-Alföld rendelkezik.

11. ábra

A 100 km²-re jutó autótűt és autópályák hossza, 2012*

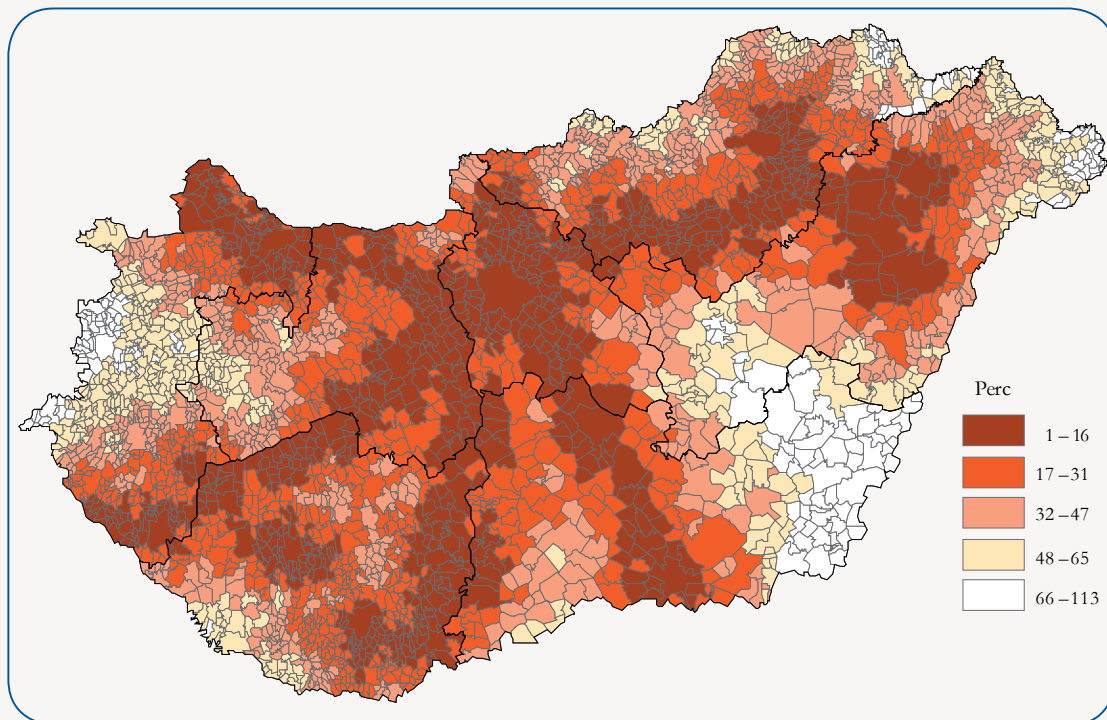
Az elmúlt évtizedben összesen mintegy 700 km-nyi autópálya, illetve autótút épült országosan, legnagyobb hosszúságban Dél-Dunántúlon (245 km-nyi). Az autópályák és autótutak 2012 végéig négy megyét nem érintettek (Békés, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád és Vas megyét). Három megye területén (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Veszprém, Bács-Kiskun) a 100 km²-re jutó autótút és autópálya hossza még az 1 km-t sem érte el 2012-ben. (Azóta a 2013-ban átadott M3-as autópálya Nyíregyháza és Ór közötti szakasza valamelyest javította Szabolcs-Szatmár-Bereg megye helyzetét.) A 100 km²-re jutó autópályák és autótutak hossza a fővárost leszámítva Pest megyében volt a legnagyobb (3,5 km/100 km²), amely a sugaras úthálózat és az M0-ás körgyűrű eredménye. Emellett Fejér megye mutatója (3,3 km/100km²) volt még jelentős, hiszen területét több autópálya is keresztezi.

Az önkormányzatok tulajdonában lévő **helyi úthálózat** hossza 2012-ben mintegy 170 ezer km volt, melyek igen jelentős része (háromnegyede) kiépítetlen. A legsűrűbb helyi úthálózattal (297 km/100 km²) Közép-Magyarország rendelkezett. Emellett az országos átlagot – 183 km/100 km² – meghaladó volt még Dél-, illetve Nyugat-Dunántúl mutatója is, elsősorban a kiterjedt településhálózattal rendelkező megyék (Baranya, Vas, Zala) jelenlétével összefüggésben. A legkevésbé sűrű (156 km/100 km²) helyi közúthálózat Közép-Dunántúlon található.

Egy adott térség fejlettségét nagyban befolyásolja annak megközelíthetősége, ezért az **autópályák elérhetőségében** mutatkozó differenciák jelentős mértékben alakítják egy adott ország területi egyenlőtlenségeit is. A magyarországi települések 14%-áról legfeljebb tíz percen belül elérhető az autópálya. Az ilyen kedvező helyzetű települések Dél-Dunántúlon képviselik a legmagasabb (26%-os) részarányt, és a régiók nagyobb részében az országos átlagot meghaladó a jelenlétük. Észak-, illetve Dél-Alföldön ugyanakkor a települések igen szűk hányada (2,5, illetve 6,1%-a) fekszik ilyen közelségben valamely autópályához. Az ország településeinek kilencztedéről egy órán belül elérhető az autópálya. Az ennél kedvezőtlenebb elérési települések negytedede Nyugat-Dunántúlon és ugyancsak negytedede Észak-, illetve Dél-Alföldön található. A leghosszabb – 100 percen felüli – idő 4 Békés megyei település eléréséhez szükséges.

12. ábra

Az autópályák elérési ideje, 2011

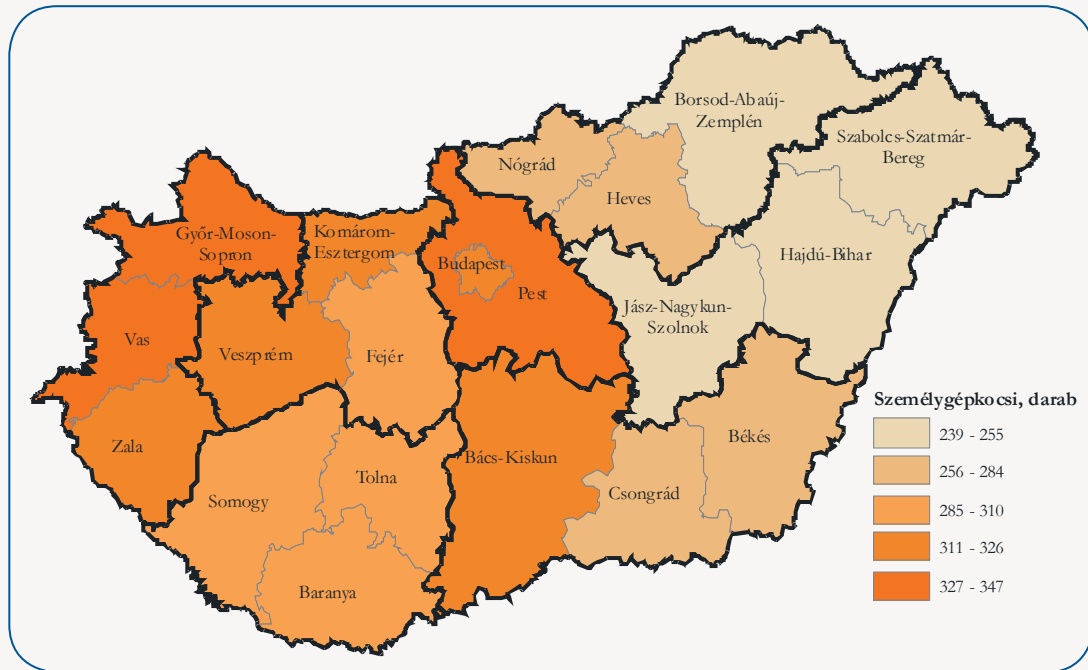

A közutak igénybevételét jelentősen befolyásolja a forgalomban lévő gépjárművek száma, melyek közül

a személygépkocsik állománya a legjelentősebb. Magyarországon 2012-ben közel 3 millió személygépkocsi volt forgalomban.

13. ábra

Az ezer lakosra jutó személygépkocsik száma, 2012

2012-ben ezer lakosra 301 személygépkocsi jutott. A **személygépkocsival való ellátottság** Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon volt a legmagasabb (334), és Közép-Dunántúlon is meghaladta az átlagos szintet (316). A legkevesebb (250) személygépkocsi Észak-Alföldön jutott ezer lakosra. 2002 óta javult a személygépkocsival való ellátottság Magyarországon. Az ezer lakosra jutó számuk 42-vel növekedett, legnagyobb számban (65-tel) Nyugat-Dunántúlon. Ugyanakkor a relatíve kedvező helyzetben lévő fővárosban 2002-höz képest – a megyék mindegyikétől eltérően – visszaesett a mutató értéke.

A **személygépkocsik átlagos életkora** 2012-ben 12,5 év volt. A legfiatalabb járműállománnyal (11,5 év) Közép-Magyarországon, és azon belül is Budapesten rendelkeztek, míg Dél-Alföldön volt a legidősebb (13,8 év) a gépkocsipark.

A **vasúti közlekedés** jelentősége az áru-, illetve személyszállításban betöltött szerepével mérhető leginkább. 2012-ben a vasút az áruszállításnak mindössze 18, a helyközi személyszállításnak 34%-át bonyolította le. Jelentősége mind az áru-, mind a személyszállításban csökkent az elmúlt évtizedben. 2012-ben a működtetett vasúti pályák hossza 7316 km volt. A vasúti hálózat ellátottsági mutatója 79 km/1000 km²-t tett ki országosan. A vasútvonalak sűrűsége az országos átlagot Közép-Magyarországon és Nyugat-, illetve Közép-Dunántúlon haladta meg. Észak-Magyarországon jutott a legkevesebb vasúti vonal 1000 km²-re, a legmagasabbnak számító közép-magyarországi kevesebb, mint hattizede. A vasúti vonalak fejlettségét mutatja a villamosított, illetve többvágányú vasútvonalak aránya, amely országosan 41, illetve 16%-ot tett ki. E tekintetben Közép-Magyarország rendelkezik a legkedvezőbb feltételekkel, ahol ezeknek a vonalaknak az aránya 76, illetve 52%. A villamosított vasútvonalak aránya Dél-Alföldön a legalacsonyabb (27%), többvágányú vasútvonallal pedig Dél-Dunántúl egyáltalán nem rendelkezett.

Magyarország **légi közlekedését** 2012-ben összesen öt nemzetközi, kereskedelmi repülőtér biztosította. Ezek közül a légi forgalom legnagyobb része a budapesti Liszt Ferenc repülőtéren bonyolódik. Az országban további négy nyilvános nemzetközi repülőtér üzemel: Debrecenben, Győrben, Sármelléken és Pécsen. Közülük a Debrecen Airport és a Fly Balaton (Sármellék) utasforgalma volt a legnagyobb. 2012-ben a kereskedelmi járatokon utazó utasok száma 8,5 milliót tett ki. Az érkező és induló utasok 99%-a a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtér szolgáltatásait vette igénybe.

Magyarországon a **vízi közlekedés** az egyéb módozatokkal összehasonlítva kevésbé tölt be jelentős szerepet. Folyóink inkább az áruszállítás szempontjából jelentősek, a személyforgalomban elsősorban az idegenforgalmi és az üdülési funkció vált elsődlegessé.

Lakásépítés

Főbb tendenciák

Magyarország lakásépítési piacán tartós visszaesés tapasztalható. A csökkenés üteme ugyanakkor 2012-ben valamelyest mérséklődött, mindazonáltal számottevő maradt. 2012-ben az átadott lakások száma (10,6 ezer) a 2000-es évektől kiugróan magasnak számító 2004. évi mindössze negyedét tette ki, és az előző évi alacsony számú építésektől 17%-kal maradt el. Mind a vállalkozások, mind a természetes személyek építetői tevékenysége visszaesett. A kiadott lakásépítési engedélyek száma az építésekhez hasonlóan csökkenő tendenciát mutat. A 2000-es évektől vizsgálva 2012-ben adták ki a legkevesebb engedélyt (10,6 ezret). Az építések és megszűnések egyenlegeként 2012-ben a lakásállomány összesen 8,4 ezer lakással bővült, és az év végén 4,4 milliót tett ki. A lakásépítések 2000-es évek közepe óta tartó csökkenő trendje esetenként kisebb fáziskéséssel, illetve növekedési periódusokkal tarkítva, valamennyi régióban és megyében megfigyelhető. A 2012. évi építési volumen jellemzően minden térségben a kiugró 2004. évi negyede-ötöde, a fővárosban pedig ennél is kisebb hányada (16%-a) volt. Viszonylag kedvező értéket csupán Dél-Alföld mutatott.

Területi szinten 2012-ben legnagyobb mértékű (31%-os) visszaesés az építések rendszerint legnagyobb hányadával rendelkező Közép-Magyarországon – azon belül is Budapesten – volt. A fővárosban közel 1500-zal, majdnem felével kevesebb lakást adtak át, mint 2011-ben. Az országosan jellemző csökkenést így elsősorban a fővárosban bekövetkezett visszaesés okozta, mindazonáltal Közép-Dunántúlon (26%-os) és Dél-Dunántúlon is (7,2%-os) csökkenés történt. A többi régióban eltérő mértékben növekedett a használatba vett lakások száma, ez azonban a mélypontnak számító 2011. évihez képest következett be. Jelentősebb emelkedés Észak-Alföldön történt, ahol majdnem hetedével több lakást adtak át 2012-ben. Ez utóbbi növekedés hátterében néhány Hajdú-Bihar megyei többszintes, többlakásos társasház átadása állt. A többi régióban szerényebb mértékű (4,3–7,9%-os) emelkedés történt.

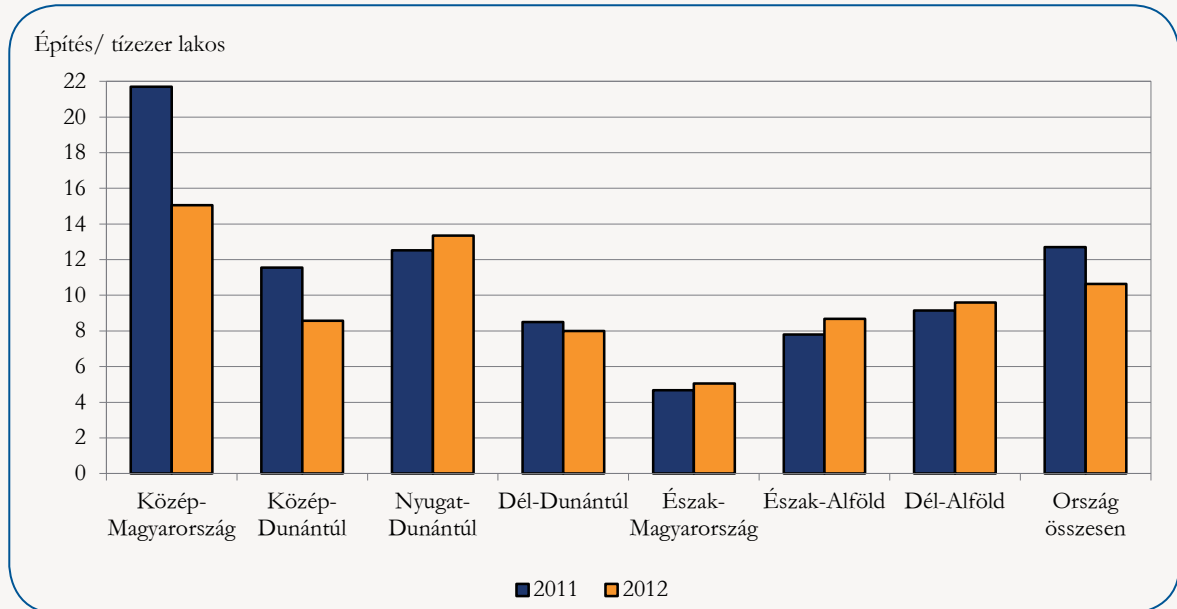
Az építések intenzitását a **tízezer lakosra jutó lakásépítések** számával mérjük. 2012-ben Magyarországon tízezer lakosra átlagosan 11 építés jutott, ami az előző évinél 2-vel, a 2004. évinél 32-vel volt kevesebb. A régiók közül Közép-Magyarország mutatója volt a legmagasabb (15), és Észak-Magyarországa a legalacsonyabb (5,1). Az előző évihez képest a régiós szélsőértékek közötti különbségek jelentősen, 4,7-szeresről 3,0-szorosra mérséklődtek, alapvetően a felső szélsőérték visszaesése miatt. Az építések intenzitása a szélsőértékeket képviselő régiókat leszámítva az előző évvel teljesen megegyező sávban, 8 és 13 között mozgott. A megyék rangsorában Pest megye mutatója volt a legmagasabb (23). Emellett Győr-Moson-Sopron, Csongrád és Hajdú-Bihar megyében volt átlagon felüli az építések tízezer lakosra jutó száma. Somogy megyében megegyezett, míg a többi 15 megyében elmaradt a mutató értéke az országosan jellemzőtől. A rangsor végén Békés megye állt, ahol tízezer lakosra 3,9 lakásépítés jutott.

Kisebbségi területi egységeket, a **településeket** tekintve, főleg a kis lélekszámúaknál igen hullámzóan alakulnak a lakásépítések. Így hosszabb időszakot, a 2008 és 2012 közöttit tekintve vizsgáljuk a mutatót. A települések majdnem ötödén az elmúlt öt évben egyetlen lakás sem épült. Ezek szinte kivétel nélkül községek, és legnagyobb számban Baranya (149), illetve Borsod-Abaúj-Zemplén (107) megyékben fordultak elő. A települések 17%-ában 0,1 és 5,0 közé esett a mutató értéke. Ezek javarészt szintén községek, ugyanakkor Salgótarján megyei jogú város is ebbe a kategóriába került, ahol az elmúlt öt évben átlagosan mindössze 8 lakás épült, így tízezer lakosra 2,1 építés jutott. A települések majdnem négytizedében 5,1 és 20 között szóródott a mutató értéke, melyek 14%-a városi rangú volt. Más aspektusból tekintve ide tartozott a városok 54%-a. A megyei jogú városok közel felében (10) is ezen a határon belül mozgott a

mutató mértéke, köztük Dunaújváros képviselte a legalacsonyabb (8,4), és Eger a legmagasabb értéket (19).

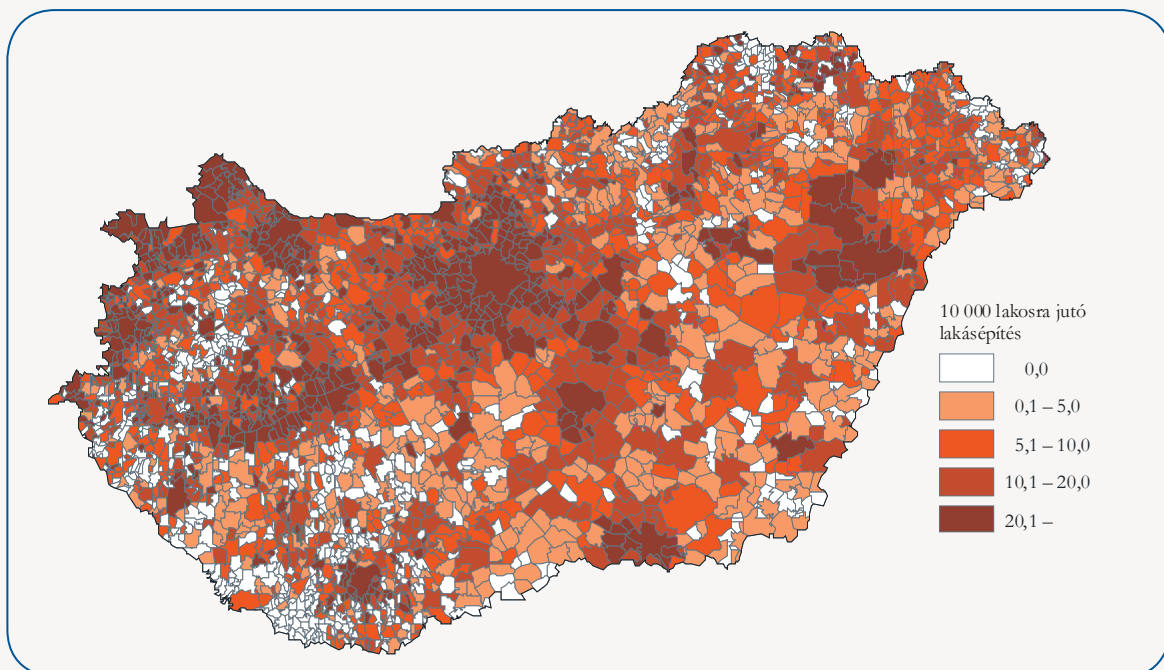
14. ábra

Tízezer lakosra jutó lakásépítés régiók szerint

15. ábra

A lakásépítések 2008–2012 közötti éves átlagának tízezer lakosra vetített száma településenként

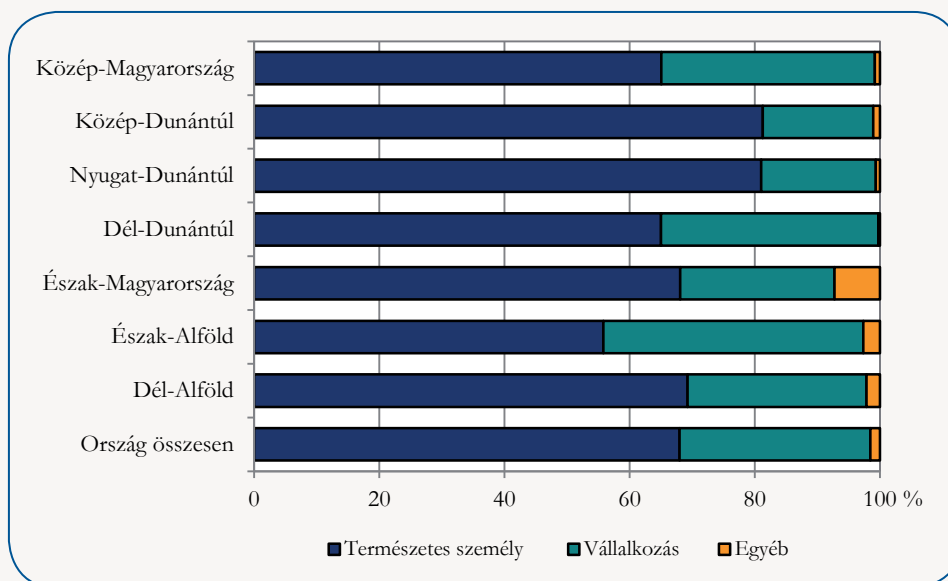
A legmagasabb kategóriában szereplő települések között igen nagy számban voltak kisebb lélekszámúak, ahol az építések abszolút átlaga ugyan alacsony volt, de tízezer lakosra vetítve a mutató magas értéket képviselt. Ezen településeket figyelmen kívül hagyva a magasabb mutatóval rendelkezők legnagyobb számban Pest megyében fordultak elő, és ide esett a főváros, valamint a megyei jogú városok több mint fele. A legmagasabb értékkel Dunakeszi (123) rendelkezett. Emellett Kistarcsán (117) és Siófokon (107) volt még jelentős a tízezer lakosra számított építések száma.

Az építések finanszírozási és strukturális mutatói térségi szinten erős, a főváros és vidék viszonylatában fennálló polarizációt mutatnak. A vállalkozói lakásépítések országosan tapasztalt, és a fővárosban különösen nagyfokú visszaesésével egyidejűleg a vidéki régiókban (Közép-Dunántúl kivételével) jelentősen élénkült (alacsony bázison) a vállalkozói lakásépítés. A természetes személyek **építetői** tevékenysége azonban Közép-Magyarországot leszámítva mindenütt visszaesett.

A változások hatására 2012-ben Magyarországon az átadott lakások döntő részben természetes személyek beruházásában készültek. 2011-től ugyanis ismét egyre markánsabb az arányeltolódás a természetes személyek építetői szerepvállalása felé. Így országosan a lakások 68%-át természetes személyek, 30%-át vállalkozások, 2%-át pedig egyéb építetők (helyi önkormányzat, központi költségvetési szerv stb.) építették. A vállalkozások részaránya a régiós lakásépítésekben Közép-Magyarország kivételével minden régióban meghaladta a rendkívül alacsony 2011. évi értéket. Az emelkedés nagysága 2–21 százalékpont között szóródott, ahol a legmagasabb értéket Észak-Alföld képviselte a korábban már említett többszintes, többlakásos társasházak átadásával. Közép-Magyarországon 2004 óta a vállalkozások építették a lakások nagyobb hányadát, 2012-ben azonban részesedésük az előző évihez képest 18 százalékponttal csökkent, és 34%-ot tett ki. Ehhez hasonló volt az arány Dél-Dunántúlon, illetve e feletti (42%) Észak-Alföldön, a többi régióban 30% alatti (ezen belül Közép- és Nyugat-Dunántúlon 20% alatti). Megyei szinten az alacsony vállalkozói szerepvállalással jellemezhető térségek között éppúgy előfordulnak fejlett (Győr-Moson-Sopron, Fejér megye), mint fejletlen (Borsod-Abaúj-Zemplén, Békés megye) térségek.

15. ábra

A lakások számának megoszlása építetők szerint, 2012

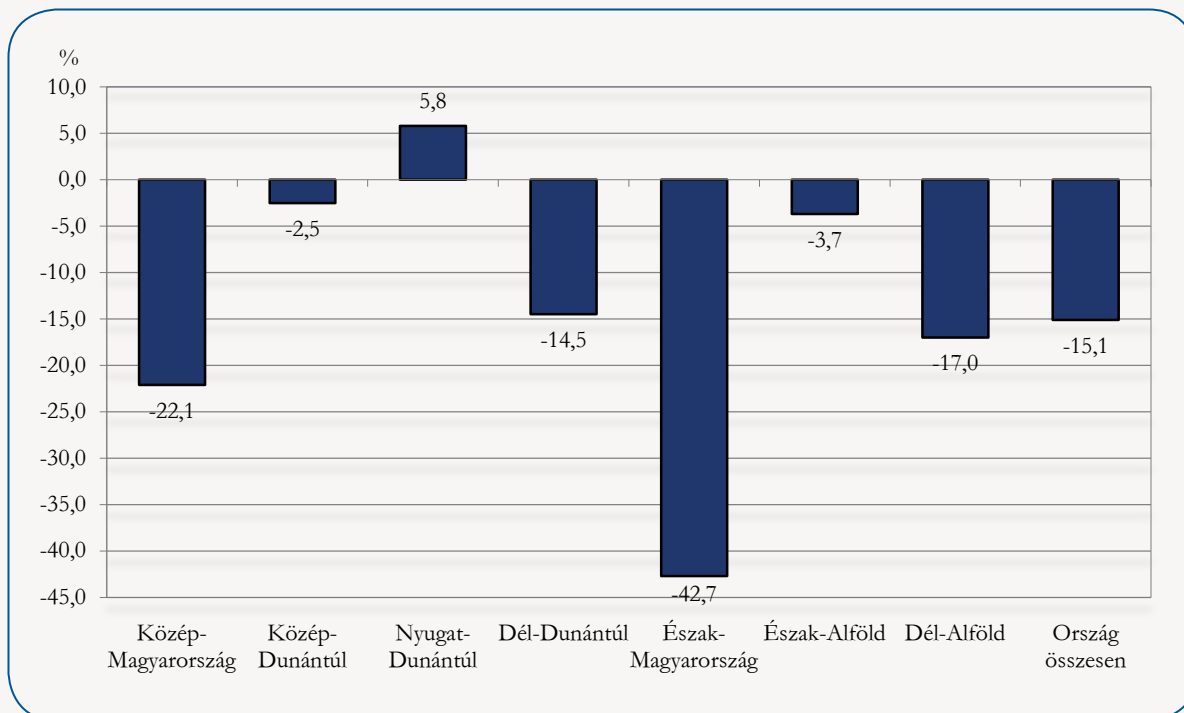

Az új lakások **építési forma** szerinti megoszlása is a lakossági építetők dominanciáját tükrözte; 63%-ukat családi házként vették használatba. A lakások átlagos alapterülete 2012-ben 107 m² volt, amely az elmúlt húsz évet tekintve nem volt ilyen magas. A régiók közül Közép-Dunántúlon volt a legmagasabb (115 m²) az épített lakások átlagos alapterülete, a másik szélsőértéket Észak-Alföld képviselte 96 m²-rel, ahol a vállalkozói lakásépítések aránya kiemelkedően magas volt.

A lakásépítési dekonjunkturát a kiadott **lakásépítési engedélyek** számának alakulása is jelzi. Az engedélyek száma az elmúlt négy évben folyamatosan elmarad az előző évitől, ugyanakkor 2012-ben a csökkenés mérséklődő ütemű volt. 2011-hez képest 15%-kal kevesebb új lakás építésére adtak ki engedélyt.

16. ábra

**A kiadott lakásépítési engedélyek számának változása, 2012
(az előző évhez képest)**

A régiók közül Nyugat-Dunántúlt leszámítva mindenhol kevesebb engedélyt került kiadásra az előző évinél. A legnagyobb mértékben (43%-kal) Észak-Magyarországon, a legkevésbé (2,5%-kal) Közép-Dunántúlon, illetve Észak-Alföldön (3,7%-kal) mérséklődött a számuk. Közép-Magyarországon, illetve Dél-Alföldön a kiadott engedélyek egyaránt 20% körül csökkentek. A közép-magyarországi változásban nagy szerepet játszott, hogy a fővárosban mintegy ezerrel esett vissza a kiadott engedélyek száma.

Nemzetgazdasági ágak teljesítménye

A bruttó hazai termék 2012. évi csökkenését alapvetően az árutermelő nemzetgazdasági ágak teljesítményének visszaesése okozta. A szolgáltató szféra ágazatainak produktuma eltérően alakult, közülük növekedett az információ, kommunikáció, a közösségi szolgáltatások, valamint a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás teljesítménye. A 2012. évi GDP területi bontású adatai ugyan még nem állnak rendelkezésre, de egyéb statisztikai információkból következtethetünk néhány nemzetgazdasági ág területi folyamatainak alakulására.

Mezőgazdaság

Főbb tendenciák

A mezőgazdaság hozzájárulása a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értékéhez hosszabb távon csökkenő tendenciát mutat. Míg 1995-ben a bruttó hozzáadott érték 8%-a származott a mezőgazdaságból, addig 2012-ben 4,7%-a. Rövidebb időtávon a mezőgazdaság teljesítményét nagyban befolyásolja az időjárás és az árszínvonalak változása. 2012-ben a mezőgazdaság bruttó hozzáadott értékének volumene 19%-kal maradt el az egy évvel korábbitól. A rendkívül száraz időjárás következtében elsősorban a gabonafélék, azon belül is a kukorica termésmennyisége esett vissza. A burgonya, a zöldségfélék, egyes ipari növények, valamint

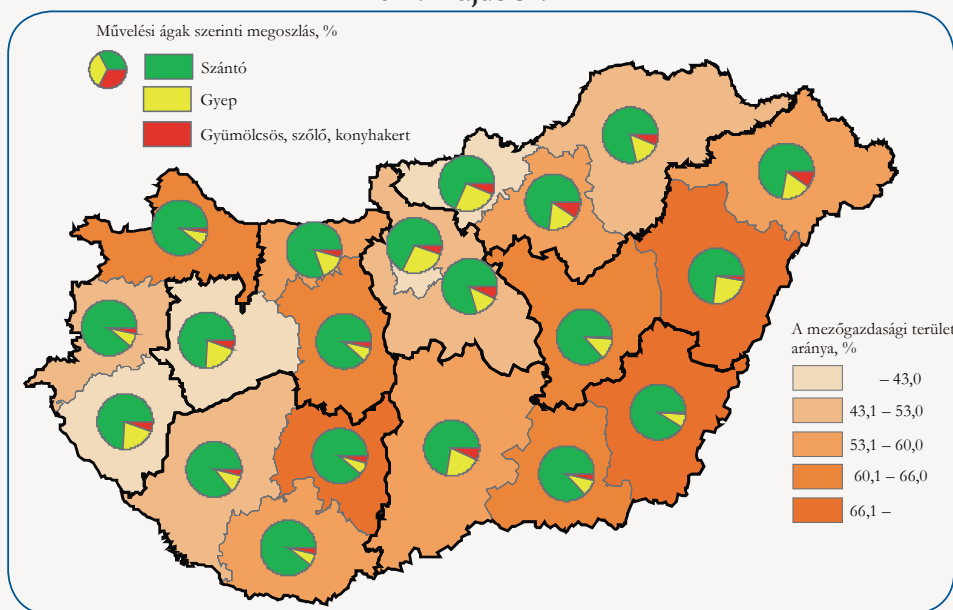
a szőlő terméscsökkenése ugyancsak számottevő volt. Ugyanakkor a gyümölcsstermés növekedése a 2011. évi alacsony bázisnak köszönhető. A főbb állatfajok közül a szarvasmarha és a juhállomány nőtt, a baromfiállomány mérséklődött 2011-hez képest, és folytatódott a sertések számának csökkenése. A termelési volumen visszaeséséből adódó árbevétel-kiesést a termelői árak összességében 15%-os növekedése valamelyest kompenzálta. A mezőgazdasági ráfordítások árai átlagosan 6,8%-kal drágultak.

Az ország egyes térségeiben a mezőgazdasági területek aránya és jellege igen eltérő, így a mezőgazdaság teljesítményében is nagyok az eltérések. Ennek megfelelően a mezőgazdasági kibocsátás legnagyobb részét jellemzően a két alföldi régió, valamint Dél-Dunántúl adja. Ugyanakkor Dél-Alföld termelési intenzitásában (100 hektár mezőgazdasági területre jutó kibocsátás) meglévő korábbi fölénye az utóbbi években fokozatosan elfogyott.

A mezőgazdasági termelés feltételeit nagyban meghatározza az arra alkalmas földterület aránya. 2012-ben az ország földterületének 57%-a mezőgazdasági terület, vagyis szántó, konyhakert, gyümölcsös, szőlő, vagy gyepterület volt. A régiók közül Észak- és Dél-Alföldön (65, illetve 66%), illetve Dél-Dunántúlon (58%) átlag feletti a **mezőgazdasági terület aránya**, a megyék közül pedig Békés, Hajdú-Bihar és Tolna megyében a 70%-ot is meghaladta.

17. ábra

A mezőgazdasági terület aránya az összes földterületből és a művelési ágak szerinti megoszlás, 2012. május 31.

A mezőgazdasági terület legnagyobb része (régióként 75–88%-a) szántó, amely a legnagyobb arányban Dél-Dunántúlon található. Az intenzívebb kultúrák közül a gyümölcsös aránya Szabolcs-Szatmár-Bereg (8,3%), a szőlőé Heves (5,9%) és Bács-Kiskun megyében (4,3%) jóval átlag feletti. Jelentősebb (a mezőgazdasági terület 20%-át meghaladó) súlyú gyepterülettel Nógrád, Hajdú-Bihar, Bács-Kiskun, Zala és Veszprém megye rendelkezik.

Más nézőpontból tekintve a szántóterület 60%-a a három legnagyobb agrárregióban (Észak- és Dél-Alföldön, valamint Dél-Dunántúlon), a gyümölcsös 32%-a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a szőlő 26%-a Bács-Kiskun megyében helyezkedik el.

A **mezőgazdaság teljesítményének 2012. évi területi különbségeit** a mezőgazdasági számlarendszer² regionális részletezettségű, folyó alapáron számított adatai alapján mutatjuk be.

2011-hez képest a **mezőgazdasági kibocsátás** folyó alapáras értéke lényegében stagnált. Ezen belül azonban Észak-Alföld kibocsátási értéke – elsősorban az élő állatok és állati termékek, a gyümölcsfélék,

² A mezőgazdasági számlarendszerről részletesebb információk „A hazai mezőgazdaság teljesítménye 2012-ben (Mezőgazdasági számlarendszer, 2012)” című kiadványban érhetők el.

valamint az ipari növények termelésének köszönhetően – számottevően, 13%-kal nőtt. Ugyanakkor Dél-Alföldön az előző évinél 6,8%-kal kisebb volt a mezőgazdasági kibocsátás, amiben a régió legnagyobb súlyú termékcsoportjai (állatok, gabonafélék, kertészeti termékek) mellett a gyümölcsfélék értékének változása is szerepet játszott. A dél-dunántúli (6,2%-kal) csökkenő érték mögött leginkább a visszaeső gabonakibocsátás áll. A többi régió kibocsátási értéke nem változott számottevően az előző évhez képest.

Így 2012-ben az ország mezőgazdasági kibocsátásának 47%-a a két alföldi régióból származott, a többi térség hozzájárulása egyenként 6,3–14% közötti volt. A **kibocsátás főbb tételei** közül a növénytermesztési és kertészeti termékek 45%-a származott az Alföldről, a két régió egymáshoz hasonló hozzájárulásával. A növénytermesztési és kertészeti termékekből Dél-Dunántúl ugyancsak átlag feletti arányban részesedett, különösen a gabonafélékből és az ipari növényekből. A kertészeti termékek kibocsátásának meghatározó részét a két alföldi régió adta, Dél-Alföld nagyobb hozzájárulásával.

6. tábla

A mezőgazdasági kibocsátás és jövedelem megoszlása, 2012

(százalék)

Megnevezés	Közép-Magyar-ország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyar-ország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Ország összesen
Növénytermesztési és kertészeti termékek	6,6	10,3	11,6	15,8	10,6	22,2	22,8	100,0
Ezen belül:								
Gabonafélék	4,9	11,9	13,8	19,1	9,1	21,0	20,2	100,0
Ipari növények	5,0	11,2	12,8	16,5	10,5	22,8	21,2	100,0
Takarmánynövények	7,0	14,2	15,8	10,2	11,1	23,5	18,2	100,0
Kertészeti termékek	9,0	2,5	4,8	9,4	7,9	23,9	42,6	100,0
Burgonya (vetőmaggal együtt)	25,1	6,5	7,0	4,1	4,5	12,9	40,0	100,0
Gyümölcsfélék	12,0	6,7	7,0	10,4	20,0	32,3	11,7	100,0
Bor	9,8	25,7	8,5	16,3	32,9	3,5	3,3	100,0
Egyéb növényi termékek	1,4	4,7	12,2	5,2	5,1	21,5	49,8	100,0
Élő állatok és állati termékek	5,7	14,4	12,0	11,8	5,5	24,3	26,2	100,0
Ezen belül:								
Állatok	5,2	13,7	11,2	12,1	4,3	25,3	28,2	100,0
Állati termékek	6,8	16,0	13,7	11,2	8,3	22,1	22,0	100,0
Mezőgazdasági termékek összesen	6,3	11,9	11,7	14,3	8,7	23,0	24,1	100,0
Mezőgazdasági szolgáltatások	6,8	13,4	10,1	13,0	7,4	25,9	23,3	100,0
Nem elkülöníthető nem mezőgazdasági másodlagos tevékenységek	7,9	17,1	6,1	17,2	9,3	18,8	23,7	100,0
Mezőgazdasági kibocsátás összesen	6,3	12,1	11,5	14,3	8,7	23,0	24,1	100,0
Bruttó hozzáadott érték	6,2	11,6	9,1	14,8	11,9	23,6	22,7	100,0
Termelési tényezők jövedelme	6,0	12,0	9,4	14,4	9,4	24,7	24,2	100,0
Nettó vállalkozói jövedelem	5,7	12,0	8,1	14,5	9,8	25,6	24,3	100,0

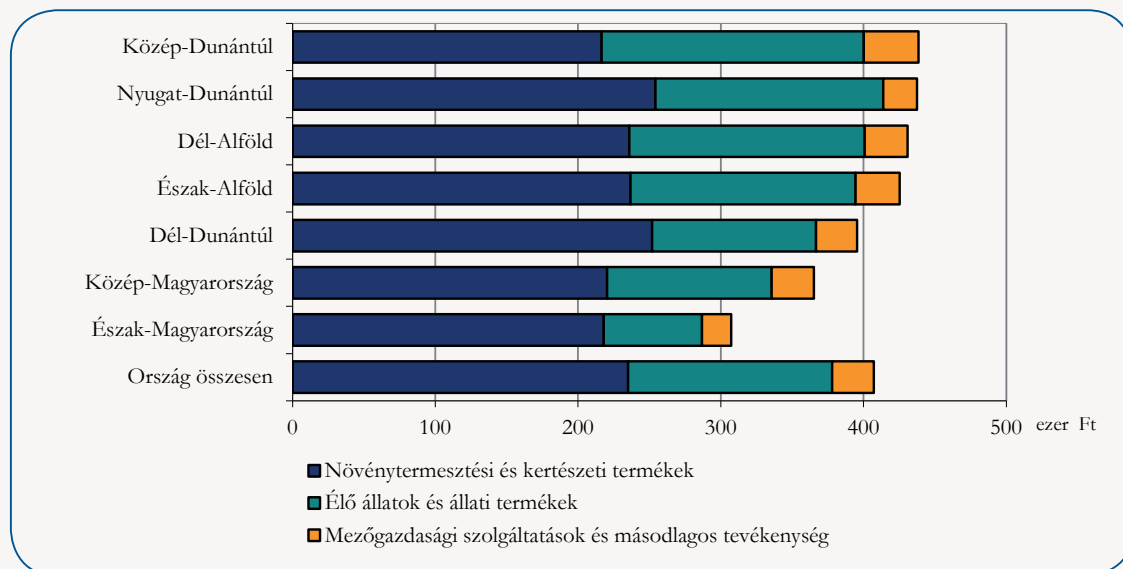
A burgonya értékének 40%-a Dél-Alföldről, 25%-a Közép-Magyarországról származott. A gyümölcsfélék kibocsátásából Észak-Alföld és Észak-Magyarország képviseli a legjelentősebb részt, borból pedig Észak-Magyarország és Közép-Dunántúl állította elő a legnagyobb értéket. Az élő állatok és állati termékek kibocsátásának fele az Alföldről származott, ezen belül Dél-Alföld valamivel nagyobb hozzájárulása az állatok kibocsátásából eredt (a főbb haszonállatfajok mindegyikéből Hajdú-Bihar megyében található a legtöbb, Bács-Kiskunt, illetve a tyúkféléknél Szabolcs-Szatmár-Bereget megelőzve).

Más nézőpontból tekintve az ország mezőgazdasági kibocsátásának 58%-át növénytermesztési és kertészeti termékek, 35%-át élő állatok és állati termékek adták. A fennmaradó rész mezőgazdasági szolgáltatásokból és nem elkülöníthető másodlagos tevékenységekből adódik. Az alföldi régiók kibocsátásán belül átlag feletti részt (37–38%) képvisel az állatok és állati termékek termelése, ami az előbbieknél is nagyobb arányban (42%) van jelen Közép-Dunántúlon. A növénytermesztési és kertészeti termékek Észak-Magyarországon képviselik a legnagyobb súlyt (71%), amiben szerepet játszik (a viszonylag alacsony állatkibocsátás mellett) a gyümölcsfélék és a bor átlag feletti szerepe. Dél-Dunántúlon a növénytermesztés ugyancsak átlag feletti súlyában a gabonatermesztés a meghatározó. Közép-Magyarországon a növénytermesztés nagyobb aránya mögött az intenzívebb kultúrák (zöldség, gyümölcs) és a burgonya hangsúlyos szerepe áll. Nyugat-Dunántúl összességében átlagos növénytermesztési arányán belül a gabonafélék átlag feletti súlya érdemel említést.

A mezőgazdasági kibocsátáshoz hasonlóan a termelési tényezők jövedelme és a nettó vállalkozói jövedelem is az alföldi régiókban, valamint Dél-Dunántúlon volt a legmagasabb.

18. ábra

A mezőgazdasági termelés intenzitása, 2012
(az egy hektár mezőgazdasági területre jutó kibocsátás alapján)

A mezőgazdasági termelés régióként eltérő intenzitását az **egy hektár mezőgazdasági területre jutó kibocsátással** jellemezhetjük. A korábbi évekhez viszonyítva jelentős változás, hogy 2012-ben Dél-Alföld elveszítette vezető pozícióját, és a régiók szerinti csökkenő rangsor harmadik helyére csúszott vissza. Így 2012-ben Közép-Dunántúl termelési intenzitása volt a legmagasabb, nem sokkal megelőzve Nyugat-Dunántúlt, valamint az alföldi régiókat. Dél-Dunántúl mutatója valamelyest elmaradt az előbbiektől, így a korábbi évektől kedvezőtlenebb pozícióba került. Közép-Magyarország lemaradása ugyancsak fokozódott. Az intenzitási rangsor végén, a többi régiótól jelentősen elmaradva Észak-Magyarország található, ahol különösen az élő állatok és állati termékek egy hektárra jutó kibocsátása alacsony.

A termelési intenzitás regionális különbségei a régiók szerinti relatív szórás alapján az előző évhez képest csökkentek, és az utóbbi 5 év viszonylatában is a legalacsonyabbak voltak.

Ipar

Főbb tendenciák

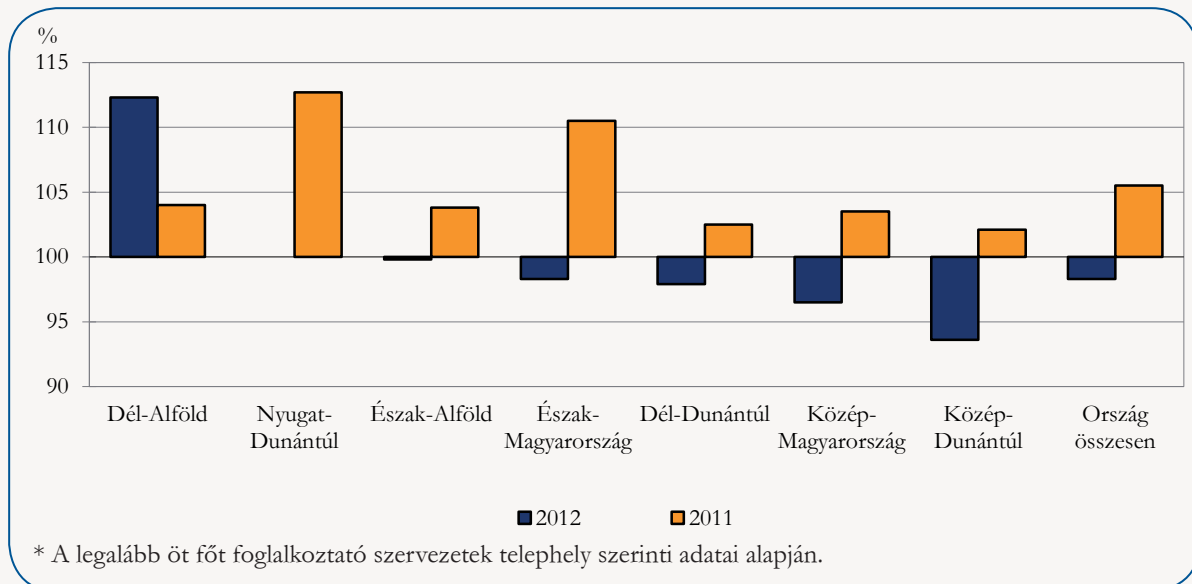
A három nemzetgazdasági ágat – bányászat, kőfejtést; feldolgozóipart és villamosenergia-, gáz- gőzellátást – magába foglaló ipar bruttó hozzáadott értékhez történő hozzájárulása a gazdasági válság óta kissé növekedett, és évente 24–26% között mozgott. Az ágazatcsoport a nemzetgazdasági beruházásoknak évente 25–36%-át koncentráta, a foglalkoztatásban betöltött súlya pedig 22–23% között ingadozott. Teljesítményének 2012. évi visszaesése volt az egyik fő okozója a bruttó hazai termék csökkenésének.

A termelés területi megoszlása kissé módosult a válságot követő években, amely a Dunától keletre eső országrész iparának erősödését mutatja. A korábban legnagyobb termelési potenciállal rendelkező Közép-Dunántúl részesedése évről évre csökkent, és 2009-től már Közép-Magyarország vezet a termelési rangsорт, 25%-ot meghaladó részaránnyal. Nyugat-Dunántúl a válságot követő években folyamatosan tartotta 16%-os részesedését, a legkevésbé iparosodott Dél-Dunántúl termelésének hányada 4,8–5,1% között változott. A többi régió termelésben betöltött súlya növekedett.

A legalább 5 főt foglalkoztató szervezetek telephelyi adatai alapján a gazdasági válságot követő 2010. évi 11%-os, majd a 2011. évi 5,5%-os bővülést követően 2012-ben 1,7%-kal csökkent az ipari termelés volumene. Kedvezőtlenül hatott a termelésre az euróövezet recessziójával összefüggő, visszafogottabb külső és mérséklődő belső kereslet, amely legjelentősebb csökkenést a számítógép, elektronikai, optikai termék és a villamos berendezések gyártása területén okozott. A járműgyártás ugyanakkor 2012-ben a legjobban teljesítő alág volt, az ipari termelés motorjává nőtte ki magát, és termelési értékének részaránya meghaladta a korábbi években e tekintetben vezető számítógép, elektronikai, optikai termékekét.

19. ábra

Az ipari termelés volumenindexe*
(előző év = 100,0%)

Az ország területi egységei közül 2012-ben két régió kivételével csökkent a termelés volumene. Nyugat-Dunántúlon összességében az előző évi szinten maradt, az ipari termelésből második legalacsonyabb részarányt képviselő Dél-Alföldön pedig bővült a termelés. A régiók között egyedüli, 12%-os növekedés mögött a Mercedes befejezett autóiipari beruházása áll, ahol év közben a próbagyártásról sorozatgyártásra tértek át, 33%-os bővülést eredményezve ezzel Bács-Kiskun megye ipari termelésében. A legnagyobb

visszaesés azokban a régiókban és megyékben történt, ahol a termelésben a híradástechnikai és elektronikai fogyasztási cikkek gyártása az átlagosnál nagyobb súllyal van jelen. Erre vezethető vissza a Közép-Dunántúlon – azon belül Komárom-Esztergom és Fejér megyékben – bekövetkezett jelentős visszaesés, ahol a piacvesztés a termelő kapacitások országból történő kivonásával is párosult. Ugyanezen ágazatok kibocsátásának visszaesése okozta Jász-Nagykun-Szolnok és Somogy megyék termelési volumenének csökkenését is. Növekedés tíz megyében történt. A már említett Bács-Kiskun után a második legnagyobb mértékű, 17%-os bővülést Veszprém megyében regisztráltak, a többi térségben szerényebb ütemű, 1–6%-os emelkedés történt.

A 2012. évi folyamatok módosították, de alapvetően nem változtatták meg a termelés területi megoszlását. A területi allokációt tekintve a régiók sorrendje nem változott. Változatlanul Közép-Magyarország termelési potenciálja a legmagasabb, és Dél-Dunántúl részesedése a legalacsonyabb. A második helyen álló Közép-Dunántúl termelésben betöltött hányada az egy évvel korábbihoz képest 1,4 százalékponttal mérséklődött, Dél-Alföldé csaknem ugyanennyivel erősödött. A többi régiót érintő arányváltozás a megelőző évihez képest igen csekély.

7. tábla

Az ipari termelés megoszlása és egy lakosra jutó értéke*, 2012

Régió	Ipari termelés		Egy lakosra jutó ipari termelés	
	milliárd Ft	megoszlása, %	ezer Ft	az országos átlag %-ában
Közép-Magyarország	5 875,0	25,4	1 993,3	85,5
Közép-Dunántúl	4 951,4	21,4	4 594,2	196,9
Nyugat-Dunántúl	3 804,3	16,4	3 862,9	165,6
Dél-Dunántúl	1 114,8	4,8	1 201,8	51,5
Észak-Magyarország	2 918,7	12,6	2 442,1	104,7
Észak-Alföld	2 443,7	10,6	1 634,3	70,1
Dél-Alföld	2 010,1	8,7	1 555,3	66,7
Ország összesen^{a)}	23 141,0	100,0	2 332,7	100,0

* A legalább öt főt foglalkoztató szervezetek telephely szerinti adatai alapján.

^{a)} Az országhatáron kívüli tevékenységgel együtt.

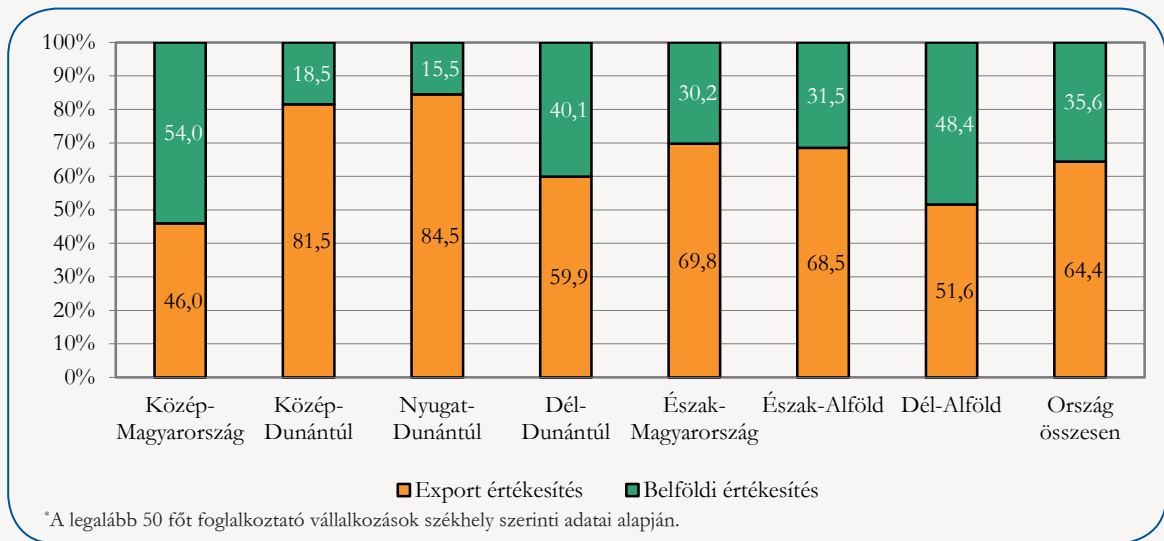
Az egy lakosra jutó termelési érték jól mutatja a térségek iparosodottságának különbségeit. Kiugróan magas iparosodottság jellemzi Nyugat- és Közép-Dunántúlt, amelyek mutatója az átlagos 1,7–2,0-szerese. Észak-Magyarország mutatója haladja még meg az országos átlagot, a többi régióé elmarad attól. A megyék között – a jelentős piacvesztés, termelésszűkülés ellenére – megőrizte vezető helyét Komárom-Esztergom megye, ahol az egy lakosra jutó termelési érték az átlagosnak több mint háromszorosa. A fajlagos mutató értéke 2012-ben Nógrád megyében volt a legalacsonyabb, az országos átlag harmada.

Az ipari termelés ágazati szerkezetét, értékesítési irányait, termelékenységét különbségeit területi metszetben a **legalább 50 főt foglalkoztató közepes- és nagyvállalatok székhely szerinti adatai** alapján vizsgálhatjuk.

Ebben a vállalati körben 2012-ben a belföldi értékesítés volumene az előző évihez képest 2,9%-kal csökkent, az export pedig lényegében stagnált, melyek eredőjeként az ipari értékesítés volumene 0,9%-kal szűkült. A belföldi értékesítés Dél-Dunántúl kivételével minden régióban visszaesett, az export Nyugat-Dunántúlon és a két alföldi régióban nőtt, a többi területen mérséklődött. A külpiazi értékesítés aránya Közép-Magyarország kivételével minden régióban meghaladta a belföldi értékesítését, és Nyugat-Dunántúlon volt a legmagasabb, 84,5%.

20. ábra

Az ipari értékesítés megoszlása az értékesítés iránya szerint*, 2012

A közepes és nagyvállalati körre vonatkozó ágazati bontású adatok alapján a 2011. évvel megegyezően az ipari termelés 94%-át a feldolgozóipar, 6%-át pedig együttesen az energiaipar és a csekély súlyú bányászat adta.

8. tábla

Az ipari termelési érték megoszlása főbb ágazatcsoportok és régiók szerint*, 2012

(százalék)

Régió	Bányászat és energiaellátás	Feldolgozóipar	Ezen belül					Összesen
			élelmiszer, ital, dohánygyártása	textília, bőrtermék, lábbeligyártása	fa-, papírtermékgyártása, nyomdai tevékenység	vegyi anyag, termékgyártása, gyógyszergyártás	gépipar	
Régió összesen = 100,0								
Közép-Magyarország	7,9	92,1	12,9	0,4	3,5	11,6	26,3	100,0
Közép-Dunántúl	1,9	98,1	7,0	0,3	2,8	2,4	60,1	100,0
Nyugat-Dunántúl	2,9	97,1	5,3	1,9	2,3	2,1	74,6	100,0
Dél-Dunántúl	23,5	76,5	11,6	3,2	2,1	0,3	50,0	100,0
Észak-Magyarország	5,9	94,1	3,6	0,5	0,4	31,9	48,8	100,0
Észak-Alföld	4,3	95,7	12,6	4,0	1,3	10,1	50,8	100,0
Dél-Alföld	5,5	94,5	32,6	1,6	3,4	1,1	36,5	100,0
Ország összesen	5,9	94,1	10,6	1,2	2,5	9,1	48,2	100,0
Ágazatcsoport összesen = 100,0								
Közép-Magyarország	39,0	28,3	35,3	9,6	40,8	36,8	15,8	28,9
Közép-Dunántúl	7,1	22,5	14,3	5,2	24,0	5,8	26,9	21,6
Nyugat-Dunántúl	7,5	15,8	7,6	23,3	14,1	3,5	23,7	15,3
Dél-Dunántúl	20,7	4,2	5,7	13,7	4,3	0,2	5,4	5,2
Észak-Magyarország	11,8	11,8	4,0	5,2	2,0	41,4	12,0	11,8
Észak-Alföld	7,8	10,7	12,6	34,3	5,7	11,6	11,1	10,5
Dél-Alföld	6,2	6,7	20,6	8,6	9,2	0,8	5,0	6,7
Ország összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

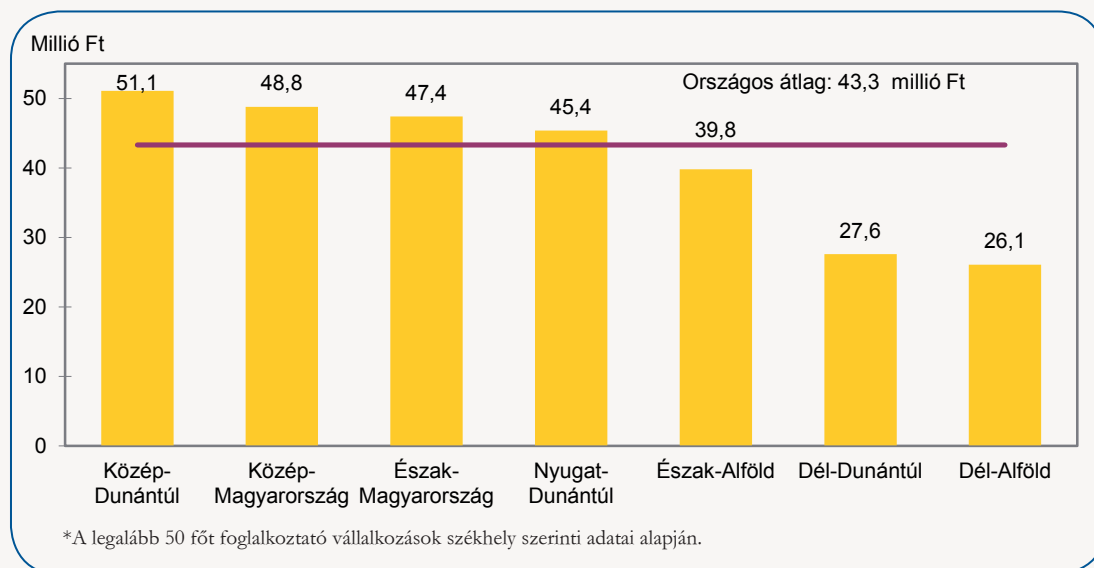
*A legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai alapján.

Az egyes régiók **termelés szerkezetének legfontosabb sajátosságait** kiemelve, a feldolgozóipar súlya változatlanul Nyugat- és Közép-Dunántúlon a legmagasabb, 97–98 %, míg az energiaipar – a paksi atomerőműnek köszönhetően – Dél-Dunántúlon tölt be az átlagosnál lényegesen nagyobb szerepet. Nyugat- és Közép-Dunántúlon összpontosult az ország járműgyártásának háromnegyede, amelynek kibocsátása Közép-Dunántúlon 9,7%-kal, Nyugat-Dunántúlon 4,3%-kal növekedett. Észak-Magyarországon a vegyi anyag, termék gyártása volt az ipari termelés húzó ágazata, az országos kibocsátás több mint kétharmada a régióban koncentrálódott, a termelés volumene pedig 5,1%-kal növekedett. Közép-Magyarországon és Észak-Alföldön a gyógyszeripar jelentősége kimagasló. Csaknem kizárólag e két régióban koncentrálódik a túlnyomórészt exportra termelő ágazat. 2012-ben az ágazatba tartozó észak-alföldi székhelyű vállalkozások kibocsátása 15%-kal növekedett, a közép-magyarországiaké lényegében stagnált. Dél-Alföld relatíve kis súlyú ipari termelésének közel harmadát a régió kedvező mezőgazdasági adottságaira épülő élelmiszeripar adta, amely az előző évihez képest 5,2%-os volumennövekedést ért el, nagyjából a belföldi piacra alapozva. Az ágazat mindemellett valamelyest veszített régió belüli részarányából, feltörekvő járműgyártásából adódóan.

A termelés hatékonyságának egyik fontos mutatója az **egy alkalmazásban állóra jutó termelési érték**, amelynek változása a termelés összetételének alakulásától és a létszám változásától függ. A mutató régióként igen eltérően alakult 2012-ben. A legalább 50 fős és nagyobb vállalkozásoknál összességében a 2011. évihez megegyező volt az alkalmazásban állók száma.

21. ábra

Egy alkalmazásban állóra jutó ipari termelés*, 2012

A termelési hatékonyság összességében 1,9%-kal mérséklődött. Nyugat-Dunántúlon, Észak-Magyarországon, Észak-Alföldön és Dél-Alföldön növekedett, a többi régióban csökkent a mutató értéke.

Építőipar

Főbb tendenciák

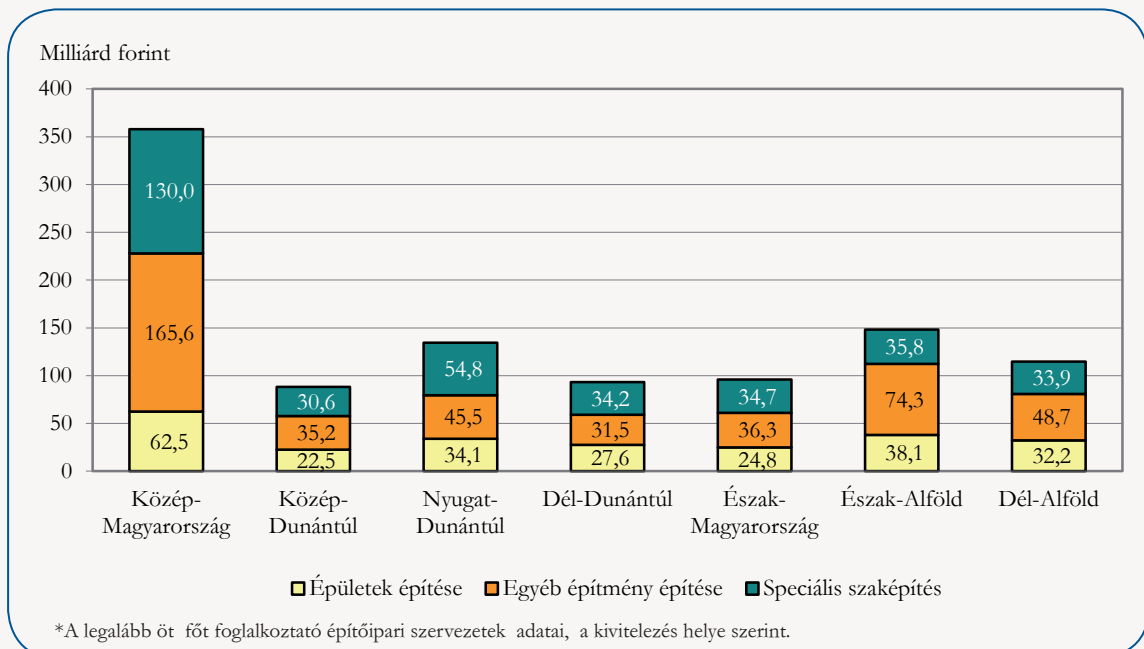
Az építőipar Magyarország bruttó hozzáadott értékéhez 2012-ben 3,7%-kal járult hozzá. A foglalkoztatásban betöltött szerepe ennél magasabb, 6,3%. A nemzetgazdasági ágat a szervezetek nagy száma, ezen belül a mikro- és kisvállalkozások túlsúlya jellemzi. Az ezredfordulóig visszatekintve termelésének üteme – a nagyarányú lakó-, irodaépület- és autópálya-építéseknek köszönhetően – 2005–2006-ig erőteljesen bővült, ezt követően azonban napjainkig tartó recesszió jellemzi az ide tartozó ágazatokat.

Az építőipari termelést húzó állami megrendelések, közműfejlesztések, vállalati beruházások területi allokációja nagymértékben befolyásolta a régiók építőipari termelésének évenkénti változását – esetenkénti átmeneti növekedését –, de a csökkenő trendet a vizsgált időszakban nem tudta megállítani. A gazdasági válság óta eltelt időszakban – Nyugat-Dunántúl kivételével – minden régióban csökkent a termelés volumene. A Nyugat-Dunántúlon székhellyel rendelkező építőipari vállalkozások 2012. évi termelési értéke azonban meghaladta a 2008. évit.

A hazai építőipar teljesítménye 2006–2012 között folyamatosan csökkent. 2012-ben a legalább öt főt foglalkoztató építőipari szervezetek termelése összehasonlításon 10,5%-kal maradt el a 2011. évitől. A visszaesésben a lakossági és a vállalati szektor mérséklődő kereslete egyaránt szerepet játszott, ami az építőipar mindhárom ágazatát érintette. Az összes termelés 23%-át kitevő épületek építése és a 42%-ot jelentő egyéb építmények építése ágazatban egyaránt 4,2%-kal, a 34%-ot képviselő speciális szaképítések területén nagyobb mértékben, 20%-kal esett vissza a termelés.

22. ábra

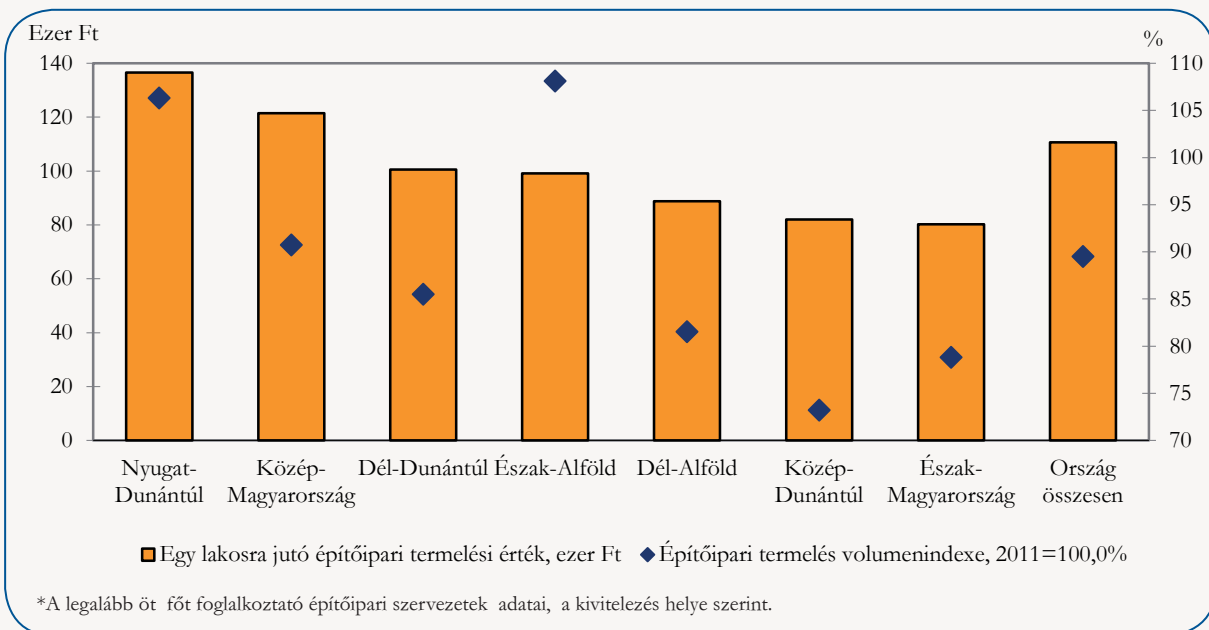
Az építőipari termelés ágazatok szerint*, 2012

A termelés 33%-a Közép-Magyarországon, 12–14%-a Nyugat-Dunántúlon és Észak-Alföldön, egyenként 8–11% közötti része pedig a többi régióban valósult meg. Az elmúlt évihez képest növekedés csak Nyugat-Dunántúlon és Észak-Alföldön történt.

23. ábra

Az építőipari termelés volumenindexe és egy lakosra jutó értéke*, 2012

Az egy lakosra jutó termelési érték tekintetében a régiók közötti különbség (a szélsőértékek alapján) az egy évvel korábbinál nagyobb lett, Nyugat-Dunántúl mutatója 1,7-szerese volt Észak-Magyarországnak.

Kiskereskedelmi forgalom, idegenforgalom

Főbb tendenciák

Az ezredfordulót követő néhány évi élénkülés után 2007 óta a kiskereskedelmi forgalom volumene – a keresletszűkítő kormányzati intézkedések hatására – csaknem minden évben az előző évi szint alatt maradt, és ez a tendencia valamennyi régióra érvényes volt. A visszaesés 2009-ben volt a legnagyobb mértékű, amikor a hazai kereskedelmet is elérte a kibontakozó világgazdasági és pénzügyi válság. 2011-ben ugyan már stagnált a kiskereskedelmi üzlethálózat és a csomagküldő kereskedelem országos forgalma, de négy régióban (Közép-Magyarország, Közép- és Nyugat-Dunántúl, Dél-Alföld) kisebb növekedést mértek. Azonban 2012-ben ismét általánossá vált a mérséklődés: változatlan áron 2,2%-os csökkenés történt.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek száma 2000 óta a 2009. évi csökkenés kivételével minden évben növekedett. Az eltöltött vendégéjszakák száma ingadozott, 2010-től azonban bővült. A válság valamennyi régióban éreztette hatását.

A **kiskereskedelmi forgalom** volumenének alakulása fontos konjunktúramutató. A kiskereskedelmi eladások a lakossági fogyasztás meghatározó elemei, alakulását a népesség demográfiai összetétele, jövedelmi színvonala mellett a kialakult fogyasztási szerkezet és fogyasztási szokások is befolyásolják, ugyanakkor a turizmus szerepe is számottevő tényező.

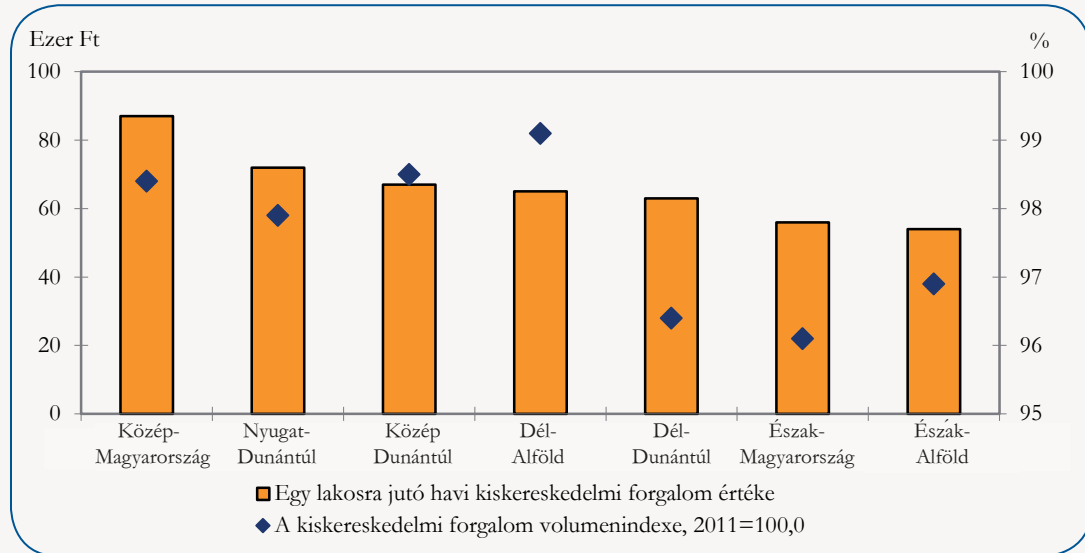
A kiskereskedelmi forgalom volumene 2012-ben egyetlen régióban sem érte el az előző évi szintet. A legkevésbé fejlett térségekben – a jelentős határ menti területekkel rendelkező Dél-Alföld kivételével – a visszaesés üteme az átlagosnál nagyobb, a fejlett térségekben kisebb volt. Legnagyobb mértékben (3,9%-kal) Észak-Magyarország forgalma csökkent.

Az országos forgalomból továbbra is Közép-Magyarország képviselte a legnagyobb – a népességi arányt jóval meghaladó – részt (37%), ezen belül Budapesten realizálódott a forgalom 23%-a. 2012-ben

az egy lakosra jutó havi kiskereskedelmi forgalom így Közép-Magyarországon az átlagos 1,2-szerese volt. Az átlagosnál némileg nagyobb volt a fajlagos kiskereskedelmi forgalom Nyugat-Dunántúlon is, a közép-dunántúli és a déli régiókban kisebb mértékben, a két legfejletlenebb térségben, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön jóval az alatti.

24. ábra

A kiskereskedelmi forgalom volumenindexe és az egy lakosra jutó havi kiskereskedelmi forgalom értéke, 2012

Az **idegenforgalom** teljesítménye interszektorális jellegéből adódóan több szakágazat együttes vizsgálatával határozható meg. A gazdasági ágak közül legjellemzőbb kapcsolatban a szálláshelyszolgáltatással van.

A turizmus 2012. évi regionális szintű változásait a kereskedelmi és egyéb szálláshelyek területi bontású adatai alapján vizsgáltuk.

2012-ben az országos idegenforgalmi mutatók kedvezően alakultak. A kereskedelmi és egyéb (magán) szálláshelyeken regisztrált vendégek száma 5,0%-kal, az eltöltött vendégéjszakák száma pedig 5,4%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Az általános tendenciától eltérően a jelentős idegenforgalmat realizáló Nyugat-Dunántúlon csökkent a vendégéjszakákban mért forgalom, a többi régióban a növekedés 1,3–13% között szóródott. A legkisebb bővülés az idegenforgalmi szempontból kevésbé preferáltak közé tartozó Észak-Alföldön, a legnagyobb pedig a legpreferáltabbnak számító Közép-Magyarországon következett be. A vendégéjszakák növekvő hányadát – 34%-át – Közép-Magyarországon, 20%-át Nyugat-Dunántúlon töltötték el, továbbá egyenként 10% fölötti volt a többi dunántúli régió részesedése. Országosan a vendégéjszakák 87%-a a kereskedelmi szálláshelyeken és 13%-a az egyéb szálláshelyeken realizálódott. Az egyéb szálláshelyek súlya Dél-Dunántúlon (30%) volt a legmagasabb.

Az ország **kereskedelmi szálláshelyeit** 2012-ben 8,4 millió vendég 21,8 millió éjszakára vette igénybe. A vendégek száma 4,5%-kal, a vendégéjszakáké 5,8%-kal emelkedett egy év alatt. Az átlagos tartózkodási idő 2,6 éjszaka volt.

Nyugat-Dunántúl kivételével a régiók kereskedelmi szálláshelyei több eltöltött vendégéjszakát könyveltek el, mint 2011-ben. Átlagon felüli (7,0–12%-os) növekedés Közép- és Észak-Magyarországon, valamint Dél-Dunántúlon volt. (Az idegenforgalmi szempontból kiemelkedő szerepű fővárosban 12, míg a kiemelt üdülőkörzetek közül a Balatonon 2,6%-kal nőtt az éjszakák száma.)

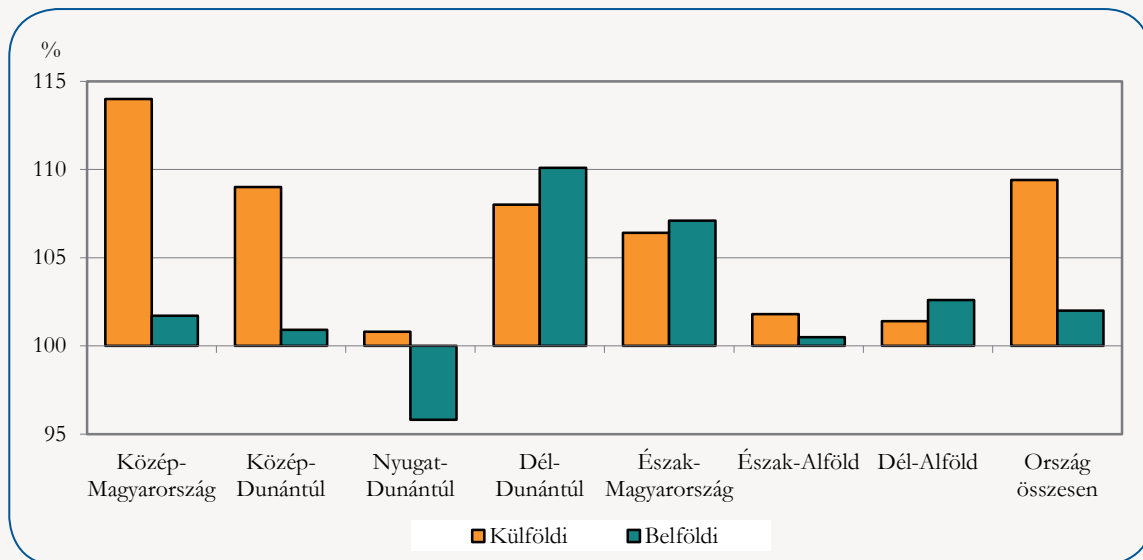
9. tábla

Vendégforgalom, átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken, 2012

Régió	Vendég		Vendégéjszaka		Átlagos tartózkodási idő, éjszaka
	összesen	előző év = 100,0	összesen	előző év = 100,0	
Közép-Magyarország	3 496 809	109,2	8 188 337	111,6	2,3
Közép-Dunántúl	820 377	101,7	2 290 658	103,5	2,8
Nyugat-Dunántúl	1 419 850	97,4	4 470 744	98,1	3,1
Dél-Dunántúl	803 758	107,3	2 142 821	109,6	2,7
Észak-Magyarország	734 512	107,0	1 704 251	107,0	2,3
Észak-Alföld	620 366	98,2	1 770 580	100,9	2,9
Dél-Alföld	489 497	100,7	1 237 809	102,3	2,5
Ország összesen	8 385 169	104,5	21 805 200	105,8	2,6

A vendégforgalom bővülését elsősorban a külföldi vendégek érdeklődésének élénkülése befolyásolta országosan; vendégéjszakáik száma 9,4%-kal haladta meg az egy évvel korábit, miközben a vendégéjszakák kisebb hányadát adó belföldi vendégéjszakák száma csupán 2,0%-kal emelkedett. Régióként tekintve a külföldi vendégforgalom növekedése 3 régió (Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Dél-Alföld) kivételével (melyekben a külföldiek forgalma a legkisebb részarányú) meghaladta a belföldi vendégforgalom bővülését. A külföldi vendégforgalom bővülése Budapesten 15%-os, a Balatonnál 3,6%-os volt.

25. ábra

Vendégéjszakák a kereskedelmi szálláshelyeken, 2012
(2011=100,0%)

A külföldi vendégek érdeklődése a központi régió, ezen belül főképpen a főváros felé irányult; vendégéjszakáik 57%-át Budapesten, további háromtizedét a dunántúli régiókban töltötték el. A Dunától keletre fekvő három régió együttesen a külföldi vendégéjszakák mindössze tizedén osztozott. Ennek megfelelően Közép-Magyarország vendégkörének nyolctizede (országos átlagban fele) volt külföldi, míg a többi régióban a belföldi turizmus a nagyobb részarányú.

Az ország legnépszerűbb vidéki üdülővárosai közül Hévíz, Hajdúszoboszló, Bük, Siófok, Balatonfüred és Sárvár vendégforgalma volt a legjelentősebb 2012-ben. Vendégéjszakáik száma az előző évhez képest

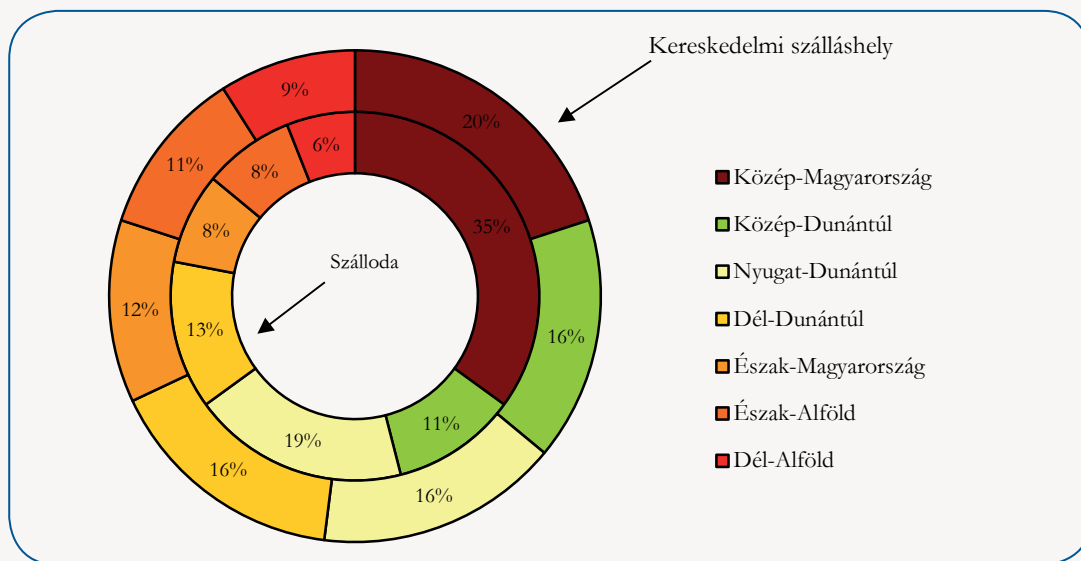
– Hajdúszoboszló és Bük kivételével – emelkedett. A külföldi vendégek által leglátogatottabb városok Budapest mellett Hévíz, Bük, Sárvár és Hajdúszoboszló.

2012. július 31-én az országban 3175 **kereskedelmi egység** 336 ezer férőhellyel várta a vendégeket. A kereskedelmi egységek kapacitása egy év alatt 1,2%-kal mérséklődött: három régióban, Közép- és Nyugat-Dunántúlon, Észak-Alföldön csökkent, a többiben növekedett.

A központi és a dunántúli régiók a férőhelyek 15–20%-ával rendelkeztek, míg Észak-Magyarország és az alföldi térségek a 9–12%-ával. A szállodai férőhely-kapacitásnak 35%-a Közép-Magyarországon koncentrálódott, a legkisebb hányaddal (5,6%) Dél-Alföld rendelkezett.

26. ábra

Kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek megoszlása, 2012. július 31.

A kereskedelmi szálláshelyek 2012-ben összesen 152 milliárd forint bruttó **szállásdíjbevétele**t könyveltek el, folyó áron az előző évinél 8,3%-kal többet. Ezzel egyidejűleg a szálláshely-szolgáltatás árai 2,6%-kal drágultak. A szállásdíjbevételek nominálisan valamennyi régióban emelkedtek, és mindenütt nagyobb ütemben, mint az árak. A közép-magyarországi szálláshelyeken realizálták az összes szállásdíjbevételek 51%-át. A külföldi vendégek a bruttó szállásdíj növekvő hányadát, 64%-át fizették meg.

Egy vendégéjszakáért átlagosan a legtöbbet – 9400 forintot – a központi régió szálláshelyein kellett fizetni, míg Dél-Dunántúlon átlagosan ennek feléért – 4700 forintért – lehetett megszállni.

10. tábla

A kereskedelmi szálláshelyek szállásdíjbevételei, 2012

Regió	Szállásdíjbevételek			Ebből: külföldi, millió forint	Egy vendég-éjszakára jutó szállásdíjbevételek, forint
	millió forint	előző év=100,0	megoszlása, %		
Közép-Magyarország	77 264	107,8	50,8	68 145	9 436
Közép-Dunántúl	12 755	107,6	8,4	4 270	5 568
Nyugat-Dunántúl	27 182	108,1	17,9	14 964	6 080
Dél-Dunántúl	10 102	111,0	6,6	2 625	4 714
Észak-Magyarország	9 921	112,4	6,5	1 825	5 821
Észak-Alföld	8 404	108,7	5,5	2 850	4 747
Dél-Alföld	6 461	105,1	4,2	2 247	5 220
Ország összesen	152 089	108,3	100,0	96 927	6 975

Az országban 2012. decemberben számba vett 1411 kereskedelmi egység az év folyamán 9,7 milliárd forint értékben fogadott el SZÉP-kártyát fizetőeszközként, mely a kifizetett belföldi bruttó szállásdíj több mint kéttizedét adta. Felhasználása legnagyobb arányban (25%) Észak-Magyarországon, legkisebb arányban (12%) Közép-Magyarországon járult hozzá a szállásdíj összegéhez.

Az ország idegenforgalmában az **egyéb szálláshelyek** súlya lényegesen kisebb a kereskedelmi szálláshelyekénél; 2012-ben 954 ezer vendéget és 3 millió 368 ezer vendégéjszakát regisztráltak. Kínálatuk iránti érdeklődés az előző évhez képest élénkült, a vendégek száma 8,7%-kal, a vendégéjszakáké 3,2%-kal lett több. A vendégéjszakák számának változása alapján vizsgált forgalomnövekedés Dél-Dunántúl kivételével valamennyi régióra jellemző volt, és 2,9–52% között szóródott. Ugyanakkor a legjelentősebb egyéb szálláshelyi forgalmat lebonyolító Dél-Dunántúl teljesítménye 13%-kal (ezen belül Baranya megyéé közel a felére) esett vissza.

Az egyéb szálláshelyek férőhelyeit 28%-ban külföldi, 72%-ban belföldi vendégek vették igénybe. Az átlagosnál nagyobb arányban érkeztek külföldről a központi régió, továbbá Nyugat-Dunántúl és Észak-Alföld szálláshelyeire.

Munkaerő-piaci folyamatok, jövedelmi színvonal, fogyasztás

Munkaerő-piaci folyamatok³

Főbb tendenciák

A hazai foglalkoztatottság gazdasági válság előtt (2007-ben) kezdődő mérséklődése 2010 végén megállt, és 2011–2012-ben nőtt a foglalkoztatottak száma és aránya. A munkaerő-felmérés fogalmi meghatározása alapján, Magyarországon 2012-ben átlagosan 3 millió 878 ezer fő számított foglalkoztatottnak, a 2011. évinél 1,7%-kal több, és lényegében ugyanannyi, mint a gazdasági válság kezdeti évében (2008-ban), illetve 2001-ben volt. Az előző évihez mért növekedésben szerepet játszott a közfoglalkoztatás, ami a bővülés felét adta. A munkanélküliek száma 2001-től emelkedett, és 2012-re megduplázódott. 2012-ben az egy évvel korábbihoz képest 1,6%-kal nőtt a munkanélküliek száma.

A munkaerőpiac területi differenciáltsága már a rendszerváltást követően, 1992-ig kialakult, és a markáns területi különbségei továbbra is megmaradtak. A gazdasági válság előtt, 2006-tól a munkanélküliségi ráta a kedvezőbb gazdasági adottságú régiókban csökkent, míg a rosszabb helyzetben lévő régiókban nőtt, így a területi különbségek fokozódtak. A régiók közötti foglalkoztatási különbségek a válság időszakában valamelyest mérséklődtek, mivel a gazdasági visszaesés negatív munkaerő-piaci hatása elsődlegesen a fejlettebb régiókat érintette, ugyanakkor a (2011-től még inkább kiszélesedő) közfoglalkoztatási programokban a hátrányosabb gazdasági helyzetű térségek nagyobb arányban vettek részt. A gazdasági fejlettség differenciáltságának megfelelően Közép-Magyarország, Nyugat- és Közép-Dunántúl munkaerő-piaci helyzete 2012-ben is jóval kedvezőbb volt a kevésbé fejlett térségeknél.

2012-ben a gazdaságilag fejlettebb régiók közül Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon, a kevésbé fejlett térségek közül Észak- és Dél-Alföldön nőtt a **gazdaságilag aktív**ak száma, a többi régióban gyakorlatilag az egy évvel korábbi szinten stagnált. Ezen régiók közül Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon a munkaerő-piaci jelenlétet a foglalkoztatás szélesedése mellett a munkanélküliek számának növekedése is fokozta. Észak-Alföldön ugyanakkor úgy emelkedett az aktivitás, hogy a foglalkoztatás bővülésével egy időben a munkanélküliek száma mérséklődött.

³Bővebben A foglalkoztatottság és munkanélküliség területi különbségei, 2012 című kiadványunkban: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/debrecenfoglalmunk12.pdf>

11. tábla

A 15–74 éves népesség gazdasági aktivitás szerint, 2012

Régió	Gazdaságilag aktív	Ebből		Gazdaságilag inaktív	Gazdaságilag aktív	Ezen belül		Gazdaságilag inaktív
		foglalkoztatott	munkanélküli			foglalkoztatott	munkanélküli	
				ezer fő		2011 = 100,0%		
Közép-Magyarország	1 409,8	1 280,1	129,7	907,2	103,5	103,0	108,6	96,6
Közép-Dunántúl	491,7	443,7	48,0	347,7	99,6	99,2	104,1	99,8
Nyugat-Dunántúl	455,1	421,6	33,5	316,9	102,3	102,3	102,3	96,8
Dél-Dunántúl	381,7	335,9	45,8	338,9	99,8	100,6	94,5	98,1
Észak-Magyarország	463,2	386,5	76,7	429,7	99,7	99,9	99,0	98,1
Észak-Alföld	606,7	522,3	84,4	511,8	102,2	102,9	97,8	96,4
Dél-Alföld	545,3	487,9	57,4	450,9	101,3	101,4	100,3	96,9
Ország összesen	4 353,4	3 877,9	475,6	3 303,2	101,7	101,7	101,6	97,3

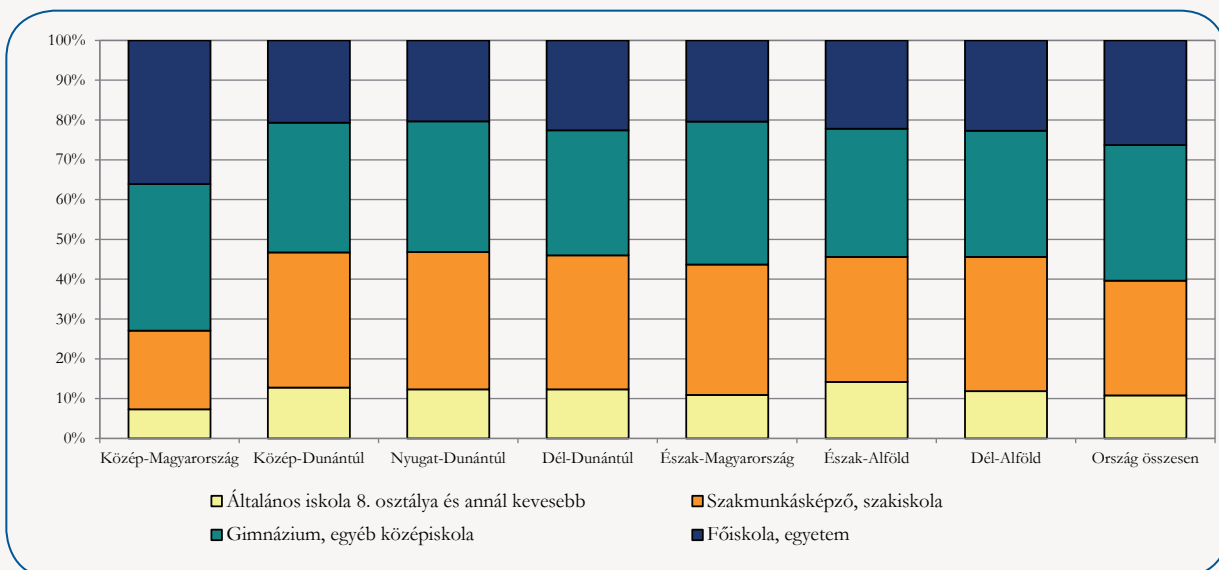
Észak-Magyarországon a stagnáló foglalkoztatás mellett kissé mérséklődött a munkanélküliek száma. Dél-Dunántúlon a foglalkoztatás kisebb élénkülése már a munkanélküliek számának jelentősebb visszaesésével járt.

A foglalkoztatás 2012. évi bővülése ugyan nem volt általános, jelentősebb csökkenés azonban – a 2011. évitől eltérően – már egyetlen régióban sem történt (egy százalékhoz közeli mérséklődés csupán Közép-Dunántúlon következett be egy élénkületi periódus után). A fejlett térségekben – a már említett Közép-Dunántúl kivételével – 2–3%-os foglalkoztatotti létszámbővülés történt, és ehhez hasonló javulást mutat a kevésbé fejlettek közül Észak-Alföld is.

A **foglalkoztatási arány** Közép-Dunántúl kivételével valamennyi régióban javult, mindamellett a területi különbségei érdemben nem változtak az elmúlt év során. A gazdasági fejlettség differenciáltságának megfelelően Közép-Magyarország, Nyugat- és Közép-Dunántúl foglalkoztatási aránya lényegesen kedvezőbb volt a kevésbé fejlett térségekéénél.

27. ábra

A foglalkoztatottak megoszlása iskolai végzettség szerint, 2012

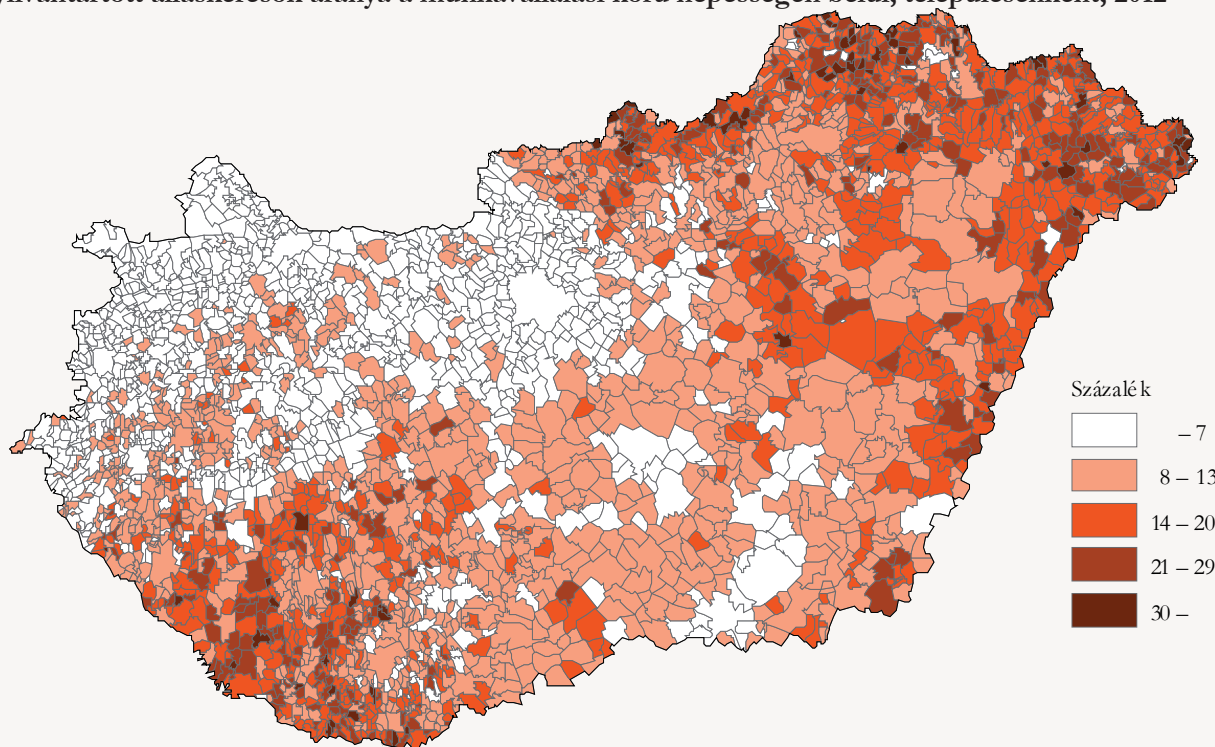
A munkaerő-piaci státusz alakulásában jelentős szerepe van a képzettségi szintnek, így a foglalkoztatottak legmagasabb iskolai végzettség szerinti struktúrája valamennyi régióban kedvezőbb, mint a teljes népességé.

2012-ben a 15–74 évesek 26%-ának volt legfeljebb általános iskolai végzettsége, az ugyanilyen korú foglalkoztatottakon belül azonban ennél jóval kisebb arányú (11%) a legkevésbé iskolázott réteg. A középfokú végzettséggel rendelkezők népességen és foglalkoztatottakon belüli súlya messze nem mutat ilyen szignifikáns különbséget a foglalkoztatottak javára. A diplomások foglalkoztatottakon belüli súlya azonban már lényegesen nagyobb (26%), mint népességi arányuk (18%) a vizsgált korcsoportban. A legalacsonyabb végzettségűek foglalkoztatottakon belüli aránya Észak-Alföldön a legmagasabb. Az érettségi nélkül legfeljebb szakmunkás iskolát végzett foglalkoztatottak részaránya a központi régióban lényegesen kisebb (20%) a többi régió 30% feletti részesedésénél. Az érettségizettek, de diplomával nem rendelkezők a foglalkoztatottak viszonylag nagy részét a központi régióban (37%) és Észak-Magyarországon (36%) képviselték. A diplomások aránya a főváros sajátos foglalkoztatási helyzetéből eredően a foglalkoztatottakon belül kimagasló, 36%. A többi régióban ennél lényegesen kisebb és viszonylag hasonló (20–23%) részt képviseltek.

A **munkanélküliek** száma a három legfejlettebb régióban növekedett, míg a kedvezőtlenebb gazdasági helyzetű régiókban stagnált (Dél-Alföld) vagy csökkent (Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld), elsősorban a közfoglalkoztatás kiszélesedésével összefüggésben. A változások hatására a munkanélküliségi ráta szerinti területi különbségek érzékelhetően nem változtak. A legkedvezőbb nyugat-dunántúli ráta 7,4%, a legkedvezőtlenebb észak-magyarországi 16,6% volt. A munkanélkülieken belül a **férfiak** voltak többségben, leginkább Közép-Magyarországon, ahol részarányuk 59%.

28. ábra

A nyilvántartott állás keresők aránya a munkavállalási korú népességen belül, településenként, 2012

A munkanélküliség előzőektől eltérő szempontú vizsgálatát teszik lehetővé a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat **nyilvántartott állás keresőkre** vonatkozó adatai. Az éves átlagok szerint minden régióban és megyében mérséklődött az állami munkaközvetítő irodákban nyilvántartott állás keresők száma. A csökkenés üteme Nyugat-Dunántúlon volt a legnagyobb és Közép-Magyarországon a legkisebb. A területi különbségek nem változtak számottevően az előző évhez képest. A munkaügyi központok nyilvántartása a munkanélküliségi helyzet településszintű vizsgálatát is lehetővé teszi. Az állás keresők munkavállalási korú népességen belüli aránya alapján – amelyben a regisztrált állás keresők az állandó lakóhelyük szerint jelennek meg – lényegesen árnyaltabb kép rajzolódik ki. A mutató a régiós, illetve a megyei átlagoknál

jóval szélesebb sávban (0,7–47,7%) szóródik. A kedvezőtlenebb munkaerő-piaci helyzetű régiókban, különösen az észak-keleti, dél-dunántúli aprófalvas országrész településein volt kiemelkedően magas a munkanélküliségi arány. Ugyanezen térségekben a nagyobb városokban, megyeszékhelyeken és környékükön viszonylag jobbák voltak az értékek.

Az álláskeresőkön belül a **megváltozott munkaképességűek** száma Észak-Magyarországon és Közép-Magyarországon kissé növekedett, a többi régióban csökkent. Az álláskeresők összességére jellemző mérséklődéstől eltérően a **nyilvántartott pályakezdő álláskeresők** köre valamennyi régióban bővült 2012-ben, leginkább Közép-Magyarországon, legkevésbé Észak-Magyarországon. A **tartósan nyilvántartott álláskeresők** ugyanakkor Közép-Magyarország kivételével minden régióban kevesebben voltak az egy évvel korábbinál, és 46%-ukat a munkaerő-piaci szempontból kedvezőtlenebb helyzetű Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön regisztrálták. A mérséklődés nagyrészt a közfoglalkoztatási program következménye. Az egy évvel korábbihoz képest kevesebb **betöltetlen álláshelyet** jelentettek be az állami munkaközvetítőkhöz. Egy bejelentett betöltetlen álláshelyre 16 nyilvántartott álláskereső jutott, a legkevesebb (9) Nyugat-Dunántúlon, a legtöbb (35) Dél-Dunántúlon.

Az **aktív foglalkoztatáspolitikai eszközzel** támogatottak létszáma – a nyilvántartott álláskeresők számához hasonlóan – Észak-Alföldön volt a legnagyobb. Az ilyen eszközzel támogatottak átlagosan 67%-a közmunka programokban vett részt. Arányuk Közép-Magyarországon és Észak-Alföldön elérte a 70%-ot.

Jövedelem, fogyasztás⁴

Főbb tendenciák

A bruttó keresetek növekedési üteme 2000-től tekintve 2001 és 2003 között volt a legmagasabb (12–18%-os); 2009-ben lényegében nem változott, majd ezt követően évenként 1–5% között emelkedett. A bruttó keresetek átlagából az szja és a járulékok levonásával számítható nettó keresetek növekedése az ezredfordulótól nézve szintén 2001–2003 között volt a legmagasabb, és 2009 után a bruttó keresetknél intenzívebben emelkedett. A kereseti különbségek a főváros és vidék viszonylatában különösen számottevőek. Az átlagkeresetek régiónkénti differenciáltsága a gazdasági válság kezdetétől kismértékben növekedett. 2011-ben a régiónkénti kereseti szélsőértékek némileg közelítettek, 2012-ben azonban ismét távolodtak egymástól.

A Nyugdíjfolyósító Igazgatóság 2013. januári adatai szerint a népesség közel 29%-a részesült nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban, járadékban. Arányuk az ezredforduló óta folyamatosan mérséklődik. A 2013. januári állapot szerint a nyugdíjasok havi átlagos ellátása 8,0%-kal magasabb volt az egy évvel korábbinál. Az ellátás átlagos összege a családi kedvezmények nélkül számított nettó átlagkereset 67%-ának felelt meg. 2001-ben a nettó keresetek 59%-át tették ki. A nyugellátás átlagos összege az átlagkeresetekhez viszonyítva területileg kisebb egyenlenséget mutat.

A háztartások jövedelmének alakulása szintén szoros kapcsolatban van a térségenként eltérő gazdasági teljesítőképességgel, ebből adódóan a háztartástagok gazdasági aktivitás szerinti összetételével, melyre a demográfiai folyamatok is jelentős hatást gyakorolnak. A hátrányosabb helyzetű térségek alacsonyabb egy főre jutó jövedelmén belül magasabbak az úgynevezett társadalmi jövedelmek aránya, mint a gazdaságilag fejlettebb területeken. Ugyanakkor az egy főre jutó jövedelmek régiónkénti szélsőértékei közötti különbség 2012-ben valamelyest csökkent.

A **háztartások jövedelmi színvonala** alapvetően meghatározza a fogyasztás lehetőségeit, ezáltal befolyásolja a gazdaság fejlődését, az életszínvonal alakulását.

⁴Országos tendenciák, régiós táblák és módszertani információk A háztartások fogyasztásának színvonala és szerkezete, 2011 című kiadványban: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/haztfogy/haztfogy11.pdf>

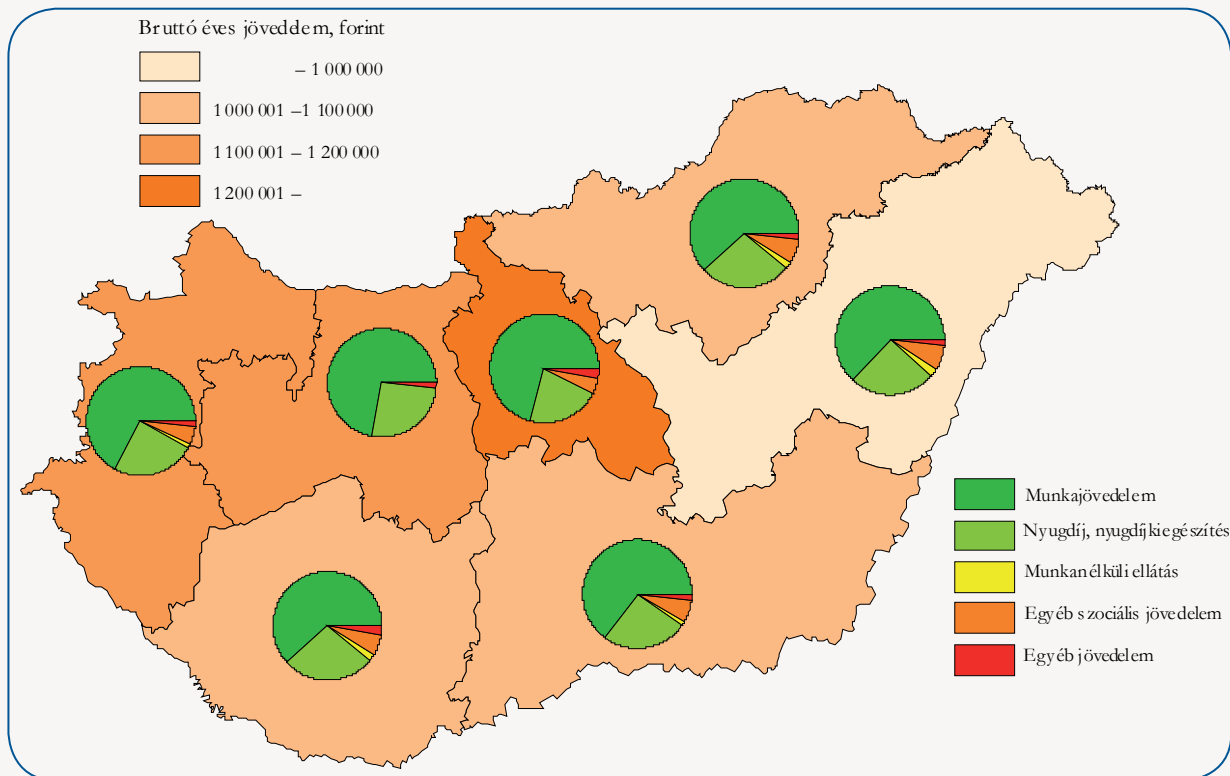
A háztartások jövedelmi helyzetét a háztartáson belül jövedelemmel rendelkezők száma és a jövedelem típusa nagyban meghatározza. Az egyes **jövedelmi elemek** színvonala ugyanis jelentősen különbözik egymástól, amit a konkrét jövedelmi elemek térségi differenciái tovább árnyalnak. Ezeket az eltéréseket a Háztartási Költségvetési és Életkörülmény Adatfelvétel 2011. évről rendelkezésre álló eredményei alapján mutatjuk be.

A jövedelmi pozíciót kedvezően befolyásoló aktív kereső réteg jelenléte a fejlett régiók háztartástagjai között 40–41%, a fejletlenebb térségekben – Dél-Alföld kivételével – ennél jóval alacsonyabb, 33–35% (Dél-Alföldön 38%). A rendszeres jövedelemmel rendelkező nyugdíjas réteg aránya az aktív keresőkhöz hasonlóan ugyancsak a fejlett térségekben magasabb, átlagosan 22%. Ezzel szemben a fejletlenebb térségekben jóval számottevőbb az a nyugdíjasok nélküli inaktív réteg, amelyik egyáltalán nem, vagy csak szerény szintű jövedelemmel rendelkezik. Észak-Magyarországon arányuk 36–37%, vagyis az aktív keresők részarányát meghaladó. Ezzel szemben a fejlett térségek háztartástagjainak 30–31%-a ilyen gazdasági státuszú. Az ugyancsak alacsony szintű ellátáshoz jutó, vagy ellátás nélküli, munkanélküli réteg jelenléte országosan 7%. A fejletlenebb térségek háztartástagjain belül azonban a 10%-hoz közelítő arány is előfordul.

A régióként eltérő háztartási szerkezet jól tükröződik a jövedelmi különbségekben is. A háztartások egy főre jutó éves átlagos bruttó jövedelme 2011-ben 1 millió 146 ezer forint volt. Az átlagosnál magasabb jövedelem egyedül Közép-Magyarországon alakult ki, ahol a fajlagos jövedelmi szint az átlagosnál negyedével magasabb. A két fejlett vidéki régióban, Nyugat- és Közép-Dunántúlon az átlaghoz közeli, a többi vidéki térségben azonban annak csupán 82–90%-a. Észak-Alföldön volt a legalacsonyabb az egy főre jutó éves átlagos bruttó jövedelem, a legkedvezőbb színvonalat képviselő közép-magyarországinak mindössze kétharmada.

29. ábra

Az egy főre jutó bruttó éves jövedelem és megoszlása főbb jövedelemforrás szerint, 2011

A háztartási jövedelmek legnagyobb hányadát, 66%-át a munkajövedelmek adják. A másik fő tételt a társadalmi jövedelmek jelentik, melyek jövedelmen belüli aránya 32%, és céljuk a jövedelmi különbségek mérséklése is. Az előbbieken felüli, ún. egyéb jövedelmek mindössze 2%-ot képviselnek.

12. tábla

A háztartások egy főre jutó éves bruttó bevétele és jövedelme, 2011

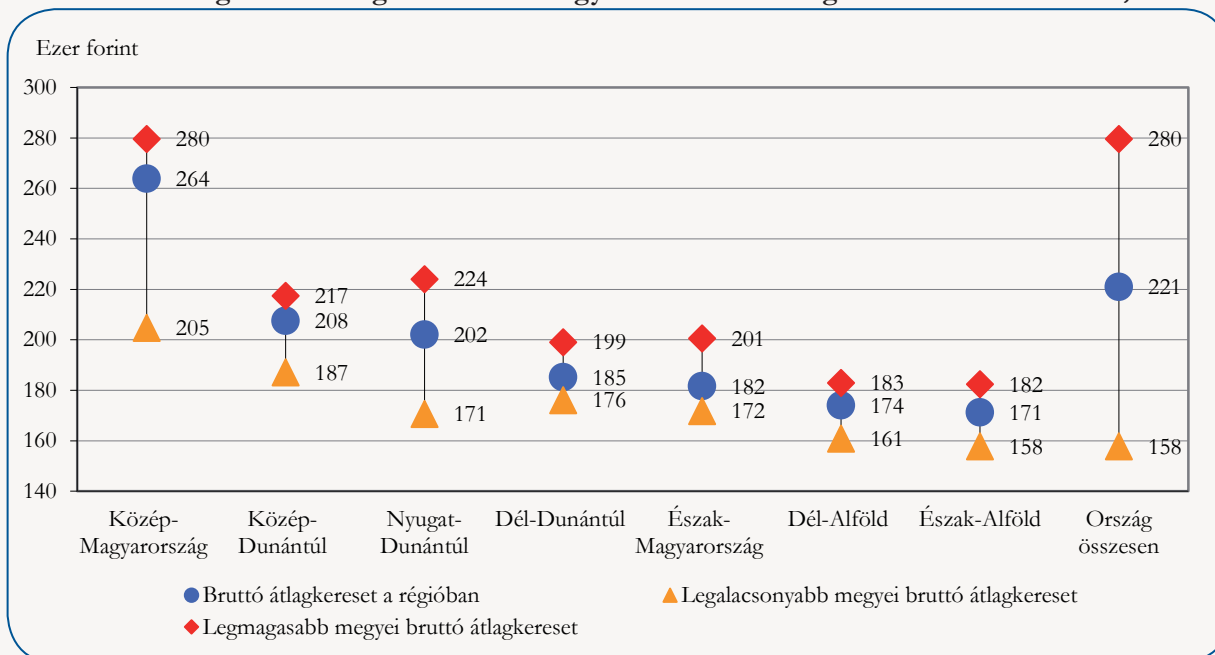
Régió	Összesen, Ft	Ezen belül		Munka- jövedelem	Társadalmi jövedelem
		munka- jövedelem	társadalmi jövedelem		
		aránya, %		az országos átlag %-ában	
Közép-Magyarország	1 423 808	71,0	26,7	134,0	103,5
Közép-Dunántúl	1 112 485	65,5	32,9	96,6	99,8
Nyugat-Dunántúl	1 114 426	66,7	31,5	98,5	95,6
Dél-Dunántúl	996 993	59,3	38,3	78,4	103,9
Észak-Magyarország	1 011 644	60,5	37,4	81,2	103,2
Észak-Alföld	941 153	61,3	36,5	76,4	93,7
Dél-Alföld	1 028 314	63,5	34,6	86,5	97,0
Ország összesen	1 145 614	65,9	32,0	100,0	100,0

A **munkajövedelmek** aránya Közép-Magyarországon kiemelkedően magas, 71%, részben az ezen jövedelemmel rendelkezők fajlagosan magas száma, részben a jövedelmi elem átlagosan is magas szintje miatt. A munkajövedelmek összes jövedelmen belüli súlya a vidéki régiókban kivétel nélkül átlag alatti (61–67%), szoros korrelációt mutatva a fejlettségbeli különbségekkel. A munkajövedelmeken belül a főállású munkaviszonyból származó keresetek a meghatározóak, melyek az összes munkajövedelem nyolctizedét adják, így annak térségi különbségeit is alakítják.

A kereseti különbségeket a KSH intézményi munkaügyi adatgyűjtéséből származó adatok alapján vizsgálhatjuk. Az **átlagkeresetek** régiónkénti differenciáltsága, illetve a kereseti rangsor elején álló központi régió és a hátrányosabb helyzetű térségek közötti különbség a gazdasági válság kezdetétől kismértékben növekedett. 2011-ben a régiónkénti kereseti szélsőértékek kissé közelítettek, 2012-ben azonban ismét távolodtak egymástól.

30. ábra

Havi bruttó átlagkereset a régiókban és a megyei havi bruttó átlagkeresetek szélsőértékei, 2012

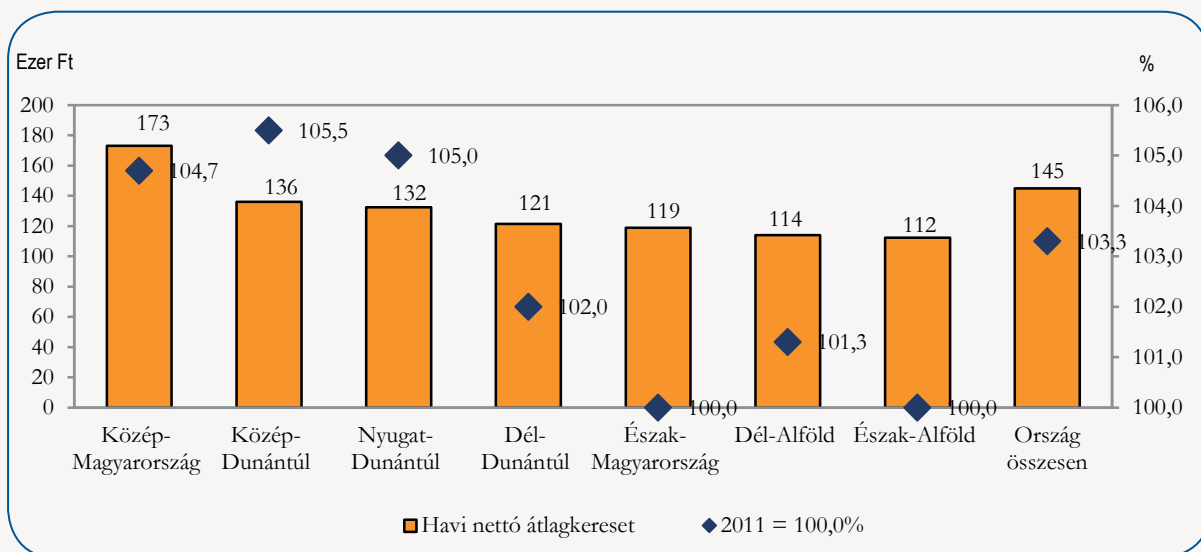
2012-ben a **bruttó átlagkereset** növekedésének régiónkénti üteme 3,2–7,0% között szóródott. Így a listavezető Közép-Magyarországon az átlagkereset több mint másfélszerese volt a rangsor végén elhelyezkedő két alföldi régióénak. A régiókon belül a megyék keresetszínvonala szintén jelentős egyenetlenséget mutat. Leginkább a főváros és Pest megye átlagkeresetei különböznek, ugyanakkor a hátrányosabb munkaerő-piaci helyzetű régiókon belüli megyei keresetek viszonylag kiegyenlítettek. A fővároson kívül egyetlen megyében, Győr-Moson-Sopronban haladták meg a keresetek az országos átlagot. Az átlagkeresetek 2012-ben Szabolcs-Szatmár-Bereg és Békés megyében voltak a legkisebbek.

A bruttó átlagkereseteket főbb **nemzetgazdasági ágak** szerint vizsgálva 2012-ben a régiók egymáshoz viszonyított relatív helyzete alig változott. Közép-Magyarország átlagkeresetei valamennyi gazdasági ágban meghaladták az ágazati országos átlagot a mezőgazdaság kivételével. A bruttó keresetek átlagából az szja és a járulékok levonásával országosan 145 ezer forint **nettó átlagkereset** számítható, ami az előző évinél 3,3%-kal volt magasabb. A fejlett régiók mindegyikében az átlagot meghaladó, 5–6%, Dél-Alföldön és Dél-Dunántúlon 1–2% közötti volt a növekedés. Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon ugyanakkor stagnálást mértek.

A változásokból adódóan a nettó átlagkeresetek régiós szélső értékei közötti különbségek az egy évvel korábbihoz képest tovább növekedtek. A közép-magyarországi nettó átlagkereset – hasonlóan a bruttó keresetek szerintihez – több mint másfélszerese volt a fizetési rangsor végén álló régiók nettó átlagkeresetének.

31. ábra

Havi nettó átlagkereset, 2012

A társadalmi jövedelmek közel háromnegyedét a nyugdíjak, **nyugdíjszerű ellátások** teszik ki. Az ellátás egy főre jutó összegének területi különbségei hasonló eltéréseket mutatnak, mint a munkajövedelmeké, az ellátás keresettel való szoros kapcsolata miatt. Szóródásuk azonban jóval kisebb, mint a kereseteké. A Nyugdíjfolyósító Igazgatóság adatai az átlagos nyugellátási összegek vizsgálatára is módot adnak.

A 2013. januári állapot szerint a nyugdíjasok havi átlagos ellátása 101 ezer forint volt, 8,0%-kal magasabb az egy évvel korábbinál. Az emelkedés üteme régióként viszonylag keskeny (7,7–8,3%) sávban szóródott. A nyugellátás átlagos összege az átlagkeresetekhez viszonyítva területileg kisebb egyenetlenséget mutat. Legnagyobb átlagos ellátást Közép-Magyarország nyugdíjasai kaptak, ami 34%-kal magasabb a legalacsonyabb észak-alföldi átlagnyugdíjnál.

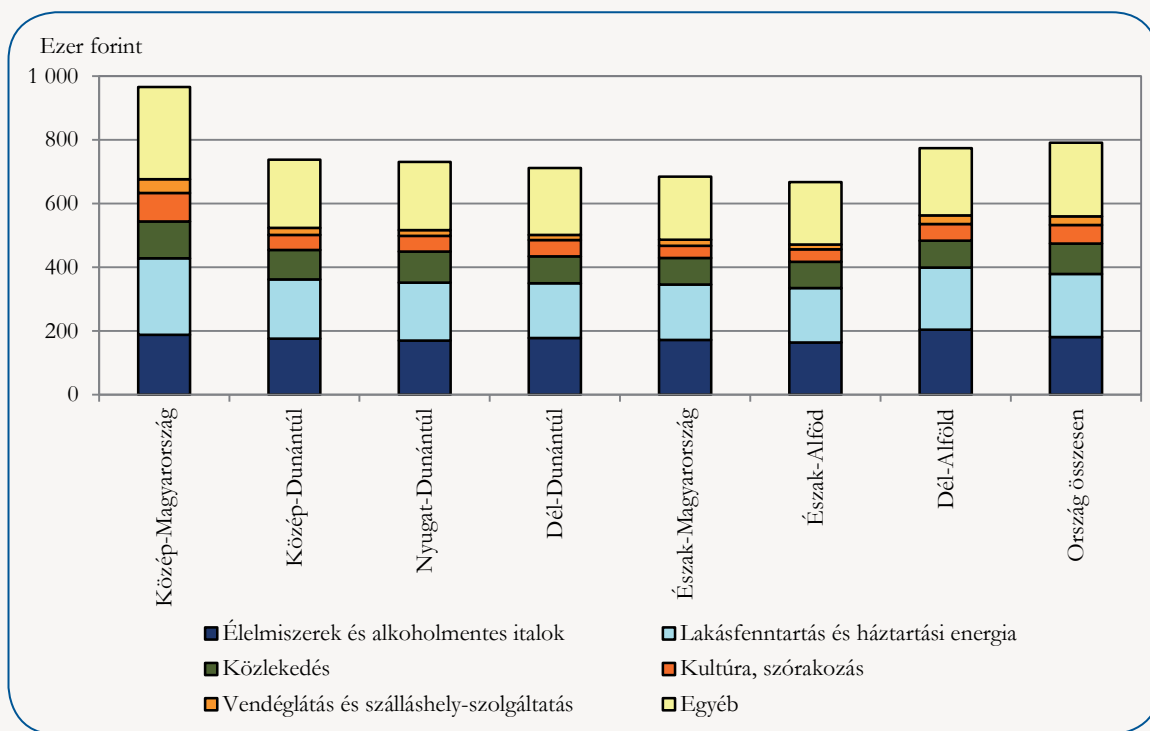
A jövedelmi különbségek a **fogyasztást** és annak szerkezetét is befolyásolják. A 2011. évi adatok alapján a háztartások egy főre jutó összes személyes célú kiadása 791 ezer forint volt, folyó áron 4,1%-kal több, mint 2010-ben, 3,9%-os fogyasztói árszínvonal emelkedés mellett. A fogyasztási kiadások nominálisan mért növekedése a kevésbé fejlett régiókban volt a nagyobb (Észak-Magyarország kivételével),

és legnagyobb ütemben Dél-Dunántúlon emelkedett. (A fejlett térségekben a kiadások kivétel nélkül kisebb ütemben bővültek, mint ahogyan az árszínvonal, ami a kiadási volumen mérséklődését jelzi.) Ezek a változások azonban mérsékelten különböznek, jelentősen eltérő fogyasztási színvonal mellett, így a korábbi területi különbségek konzerválódtak 2011-ben. Az átlagost csupán a közép-magyarországi háztartások kiadása haladta meg (21%-kal), amit az átlaghoz közeli értékkel Dél-Alföld, majd az átlagtól 5–7%-kal lemaradva a két fejlettebb dunántúli régió követett. Dél-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön a fajlagos kiadás nem éri el az átlagos kilencztedét sem, ezen belül a legalacsonyabb szintű észak-alföldi fogyasztás csupán 85%-a az átlagosnak, és héttizede a legkedvezőbb értéket mutató közép-magyarországinak.

A háztartások **fogyasztási** kiadásának **szerkezetét** tekintve a lakásfenntartás, a háztartási energia, az élelmiszer és a közlekedés képezi a főbb kiadási csoportokat. A lakásfenntartás a kiadások mintegy 25%-át tette ki, területileg viszonylag kiegyenlített. A jövedelmi helyzet alakulását, differenciáltságát leginkább az élelmiszerfogyasztás tükrözi, amely a második legnagyobb tétel (23%) a kiadások között. Közép-Magyarország kivételével, ahol az élelmiszerre fordított összeg a kiadások 20%-át sem érte el, valamennyi régióban átlag feletti részt képviselt. A kedvezőtlenebb jövedelmi helyzetű régiókban (Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország és az alföldi régiók) a kiadások 25–26%-át fordították élelmiszerre.

32. ábra

Egy főre jutó évi kiadás főbb csoportok szerint, 2011

Jelentősebb területi különbséget mutatnak még a kiadásokon belül viszonylag kisebb súlyt jelentő kultúra, szórakozás, illetve a vendéglátás, szálláshely-szolgáltatás célú kiadások. Közép-Magyarországon a kultúrára, szórakozásra fordított kiadások aránya (9,3%) másfélszerese az észak-magyarországinak és észak-alföldinek. A vendéglátás, szálláshely-szolgáltatás összkiadáson belüli súlya (4,5%) Közép-Magyarországon kétszerese a dél-alföldinek és az észak-alföldinek.

Megjegyzések

A 2012-re vonatkozó adatok tartalma azonos a megyei statisztikai évkönyvekben megjelentekkel.

A százalék- és viszonyszámok számítása kerekítés nélküli adatokból történt.

Az adatok és a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történt, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.

Jelmagyarázat

- = A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- X = A mutató nem értelmezhető.
- 0, 0,0 = Az adat nem fejezhető ki, mivel kisebb mint a táblázatban alkalmazott mértékegység.
- üres hely = Az üresen hagyott blokkba eső mutatókat nem értelmezzük.

További információk, adatok (linkek)

[Táblázatok](#)

Elérhetőségek:

További információk: KSH Debreceni főosztály:

Malakucziné Póka Mária

További információk: KSH Debreceni főosztály:

Novák Géza

Telefon: (+36-52/529-809)

e-mail: geza.novak@ksh.hu

[Információs szolgálat Debrecen](#)

Telefon: (+36-52) 529-829